. . . .

БІБЛІОТЕЧНИЙ ЖУРНАЛ

Орган співробітників

Всенародньої Бібліотеки України при

В.У.А.Н.

ч. 4-5.

. . . .

Київ. 1925 р.

Друковано на машині п"ять примірників.

. . . .

О г л а в.

ПРЕДМЕТОВИЙ КАТАЛОГ на порядку дня стор. I.
Д. БАЛИКА і В. КОЗЛОВСЬКИЙ. Бібліографія. " IУ.
В. КОЗЛОВСЬКИЙ. Термінологічні уваги
до предметового каталога. --------- " УI.
ГЕОРГ ШНАЙДЕР. Правила вибору предметових
понять. " 3.
ГАНС БОГАТТА. Предметовий каталог Університетськоі Бібліотеки у Відні. " 16.
ГАНС ШЛАЙМЕР. Правила для складання предметового каталога Університетськоі Бібліотеки у Градці/ Грац/. " 35.
ПРИПИСИ до складання предметового каталога Національноі Бібліотеки у Відні/ 1924 р./ " 47.

. . . .

БІБЛІОТЕЧНИЙ

ЖУРНАЛ

Орган співробітників Всенародньої Бібліотеки України при Всеукраїн. Академії Наук.

Квітень - Травень ч. 4 - 5 1925 року

-:-:-:-:-:-:-:-:-:-:-:-:-:-:-:-:-:-

ПРЕДМЕТОВИЙ КАТАЛОГ НА ПОРЯДКУ ДНЯ.

Робота над вивченням і практичним здійсненням предметового каталога стала у Всенародній Бібліотеці України на порядку дня. Не обійшлося при тім без де-яких хитань, але вкінці справа скристалізувалась в певні організаційні форми, і сьогодня ми можемо сказати, що діло вийшло вже із стадії підготовання, вступило в стадію не лише поглибленого вивчення, але й почасті і практичного переведення, що правда в досить скромних рамах. Та коли взяти під увагу великість книжного фонду В.Б.У., то мусимо по правді сказати, що навіть опрацьовання розмірно невеликого фаху - в данім випадку краєзнавства - повинно привести до масової роботи і дати наслідки не тільки для самого краєзнавства в формі продуманих предметових рубрик, які можна буде рекомендувати для краєзнавчих каталогів і покажчиків, але й для методології самого предметового каталога - справи у нас зовсім нової. Після цеї спроби стане мислима робота і над більшим фондом.

Нема що говорити про те, яке значіння ця робота над предметовим каталогом має не тільки для В.Б.У., але й для бібліотек Київа та цілої У.С.Р.Р. Редакція позволяє собі висказати надію, що ті товариші, що творять лабораторію предметового каталога, поділяться своїм досвідом з ширшим кругом бібліотекарів, як тільки ми вийдемо із під знака канікул. А поки що ми, при діяльній допомозі тих, що працюють над предметовим каталогом, рішили випу-

стити збірку матеріялів, що дали би змогу і безпосереднім учасникам роботи, і ширшому загалові книжників та бібліотекарів познайомитися з постановкою справи. Наше завдання буде сповнене, коли оцей скромний випуск стане вихідною точкою для широкої літературної , теоретичної і практичної роботи.

Редакція свідомо відступила від засади, що періодичне видання повинно давати тільки оригінальний матеріял, не думає однак, щоби в тих виїмкових обставинах, в яких ми знаходимось, хтось зробив нам за це закид. Не в оправдання, а для сконстатовання фактів зазначимо, що ні ті матеріяли, які ми тут подаємо, ні їм аналогічні джерела для вивчення предметового каталогу досі в межах Радянського Союза не були розмножені і зроблені доступними в перекладі для ширшого круга.

Що до вибору матеріялу, то ми звязані тим, що можна дістати у Києві, тому довелося обмежитись самою німецькою літературою, не даючи нічого із літератури англійсько - американської. Цей важний пропуск можна буде заповнити аж тоді, коли В.Б.У. одержить відповідну літературу. Заходи в цім напрямі зроблено і результату можна сподіватися в розмірно недовгім часі. На потіху невдоволеним зазначимо, що з німецької літератури дано як раз найновіші річи, і до того твори та роботи, дуже добре приняті фаховою критикою. Із доступної літератури ми поставили на перше місце одну главу про предметовий каталог із твору Г. Шнейдера, що в короткий час вийшов двома виданнями і являється класичним на полі бібліографії для нашого часу. Вслід за цим теоретичним вступом ми помістили інструкції трьох бібліотек, в хронологічнім порядку їх вироблення. Такий вибір і розміщення матеріялу дає змогу критичного огляду цілого предмету і відкриває деяку історичну перспективу, бо між працями Богатти та Шлаймера лежать що найменше 10 літ. Ця історична перспектива стане повною аж тоді, коли нам пощастить познайомитися з роботами Кеттера.

В тексті поданих інструкцій пороблено деякі скорочення, але редакція позволила собі робити це тільки в тих випадках, де

діло йшло про приклади, що відносяться виключно до особливостей німецької мови, і тому не мають значіння а то й незрозумілі для славянина, або коли в прикладах дано правила порядковання такого роду літератури, як папські були, пастирські послання і т.п. Деякі приклади довелося лишити в первісній формі, бо в перекладі вони взагалі стратили би значіння; иноді роблено це також через брак або незнання українських термінів. В багатьох випадках порушення абеткового порядку було неминуче; більш важливі з них оговорено виразно.

Редакція "Бібліотечного журнала" просить товаришів звернути увагу на ті терміни, що відносяться до предметового каталога. Термінологію в цім напрямі довелось установляти для української мови вперше. За всяку фахову пораду, як з бібліотечного, так і з філологічного боку Редакція буде дуже вдячна.

Уважаємо за потрібне дати при цім бібліографію літератури про предметовий каталог. Не претендуючи при тім на вичерпуючу повноту, думаємо, що ми не поминули ні одної важнішої праці на даній полі.

На цім скінчимо наші уваги до предмета даного чергового числа " Бібліотечного Журнала". Що до найближчих літературних планів, то згадаємо, що гурт товаришів підготовляє вже літературу до спору між сторонниками і противниками систематичного та предметового каталога. Ця література, в доступних по мові перекладах, повинна підготовити грунт до тої дискусії про взаємовідносини абеткового , авторського та реальних каталогів, що її слід було би перевести в Науковім Інституті бібліотекознавства В.Б.У., а також стати в пригоді слухачам бібліотечних курсів, які, будемо сподіватися, відновляться з осени в більш твердих організаційних формах.

Редакція.

Aufsätze Fritz Milkau gewidmet. Leipzig, 1921.

American Library Association. List of subject headings for use in dictionary catalogues. 3 ed. Chicago, 1911.

Hans Schleimer. Der bibliothekarische Schlagwortkatalog. Z. f. B. 1923. S. 66-97.

Adolf Meyer. Systematischer u. Schlagwortkatalog. Z. f. B. 1923. S. 208-213.

Friedrich Bock. Zur Geschichte des Schlagwortkatalogs in Praxis u. Theorie. Z. f. B. 1923. S. 494-502.

Georg Schneider. Handbuch der Bibliographie. Leipzig, 1923.

M. Sears. Subject headings for small libraries. New-York, 1923.

Franz Schmid. Der alphabetische Sachkatalog (Schlagwortkatalog) mit besonderer. Beziehung auf die Landesbibliothek in Stuttgart. Z. f. B. 1924. S. 12-38, 104-137.

Franz Koch. Vorschriften für den Schlagwortkatalog der National-Bibliothek in Wien. Wien, 1924.

Ferd. Eichler. Wert u. Verhältnis des systematischen u. des Schlagwortkatalogs. Z. f. B. 1924. S. 478-488.

Catalogue dictionnaire de la Bibliothèque du XVI arrondissement. Paris. 1922.

В. Козловський.

Термінологічні уваги до предметового каталога.

Подаємо ці уваги на осуд товаришів, як спробу, в котрій не думаємо вичерпати всі можливі чи потрібні терміни в даній галузі; не претендуємо також на остаточне вишліфовання як понять, так і відповідних їм термінів.

В осилках на авторів ми цитуємо тільки тих, у кого на нашу думку дано найліпше і найповніше определіння даного поняття чи терміну. Російську термінологію подаємо для порівняння.

- - - - - - - - - -

Реальні каталоги, порядкують книжки по їх змісту, а тому під це поняття підводимо як систематичні, так і предметові каталоги. Див. Б. Гудин. Обзор главнейших систем классификации наук. Ленинград-Москва, 1924. Стр.3. А. Грезель. Handbuch der Bibliothekslehre. 2. Auflage. Leipzig ,1902. Стр. 221.

Предметовий каталог або абетковий реальний каталог порядкує книжки в абетку по предметовим словам, що означають або зміст творів або, за браком ясно сформульованого предметового змісту, їх літературну форму. Див. Шлаймер, укр. переклад, стр. 36, § 1. Schlagwortkatalog у одних, alphabetischer Sach (Real) = Katalog у других німецьких авторів. Англійські автори здається не розріжняють предметового та словникового каталога, хоч така ріжниця зовсім ясна. Див. Бравн. Cataloguing and Classification. Розділ про словниковий каталог. Пор. Грезель, стр. 221, текст і примітки 2 та 3. Предметовий каталог у Калішевского. Алфавитный каталог у Белова. / Алфавитный каталог и аннотация. Ленинград, 192-/, але Белов поправляє сам себе на стр. 6, § 1, називаючи каталог предметовим.

Предметові поняття характеризують предмет або літературну форму твору. Шлаймер, стр. 36, § 5, та стр. 44, § 15. Приписи..... Національної бібліотеки у Відні, укр. переклад, стр. 47, § 1. Розріжняємо поняття:

Особисті. Шлаймер, стр. 39, § 10. Предметные обозначения лиц у Белова, § 11.

Географічні, що обіймають місцевости, краї та народи. Шлаймер, стр. 40, § 14.

Річеві- розуміються у Шлаймера то в ширшім значінні, як спільне означення для назв осіб, місцевостей, країв і народів, а також річевих назв / стр. 37, § 6 /, то у вузшім- як поняття строго взяті / Sachbegriffe /, / стр. 42, § 11 а /. Обозначение предмета у Белова, § 24.

Формальні- означають літературні роди та форми. Шлаймер, стр. 44, § 15. Приписи.... Національної бібліотеки у Відні, стр. 50, § 7. Форма произведения у Белова, § 28.

До "Предметові поняття" порівняй також Калішевского, стр. 54, § 4.

Предметові слова- словесна форма або вислів предметових понять. Schlagwort у німецьких авторів, Subject heading -у англійських, предметные обозначения у Белова, стр. 7, предметное слово у Калішевского, стр. 54.

Предметові рубрики-заголовки основних розділів предметового каталога. Німецькі та англійські автори не мають спеціяльного терміна для цього поняття і виразами Schlagwort, Subject heading означають як предметові слова, так і рубрики. Предметные рубрики у Калішевского, стр. 54, § 2. прим.

Предметові підрубрики- Заголовки підрозділів предметового каталога. Подзаголовки у Калішевского, стр. 56, § 15.

Георг Шнайдер.

Правила вибору предметових понять.

/ Глава із "Handbuch der Bibliographie"/.

Заголовок являється звичайним жерелом, з якого беруть предметові поняття. Однак часом має значіння не заголовок, що не заключає в собі ніякого виразно сформулованого поняття, а підзаголовок. В творі: "Край без музики. Начерки англійського життя" щось конкретне дає тільки підзаголовок. Та часто навіть заголовок, взятий в своїй найповнішій формі все ж таки не дає ні річевого, ні формального предметового поняття, і в таких випадках цього поняття треба шукати в змісті книжки. Та як би там не було, а все ж таки у великім числі випадків ми маємо заголовки, що їх можна використати безпосередньо і взяти без сущних змін. Не треба тільки думати, що так буде у переважній більшости випадків. Майже однаково часто буде траплятися, що нам доведеться робити в понятті більші або менші зміни, так що читач в перший момент нераз дивується тому, як вибрано і змінено поняття. Про більшину таких випадків твердять, що тут змінено тільки предметове слово, як вислів поняття, а ніяк не саме останнє. Та трудно і сказати, які ріжнорідні бувають ці зміни.

Часто доводиться зміняти тому, бо цього вимагає язикова форма, щоби лучше уложитись в абетку предметових слів, і при цім язикові зміни тягнуть за собою зміни логічні. Таке трапляється часто тоді, коли поняття означається якимсь складним словом, особливо ж в тих випадках, де висказ складається із прикметника та речівника. Такими словами як: "Німецькі відносини", " Німецькі типи" трудно оперувати вже через те одно, що вони мають прикметникові закінчення

і тому доводиться уживати слово: " Німеччина ". Коли би ми захотіли зберегти всі зложені слова, то нам довелось би по чисто язиковим причинам розривати споріднену по змісту літературу і до того збирати під кожною окремою рубрикою занадто мало книжок. Твори про Rheintal........ були би відділені від творів про Rhein......., бо між ними стояло би, припустім, слово Rheingau...... Так чи не лучше ж в цім випадку замісць Rheintal....... взяти просто Rhein..... Між словами Eisen...... /залізо/ та Eisenarbeit............. / вироби із заліза/ і Eisendreher............. /токар по залізу/ опинилось би Eisenach............ /назва міста/, а дві останні рубрики були би розділені словом Eisenbahn........ /залізниця/. Зрозуміло, що тут шукатимуть виходу в розширюванні понять, як що не зважаться на инший крок, а саме можна було би, зломивши абетковий порядок, поставити під ряд звязані між собою поняття отже: Eisen......, Eisenarbeit........., Eisendreher, Eisenach........., Eisenbahn........ Розширення поняття тут таке незначне, що скорше можна було би говорити про переставлення. Те саме слід сказати і в тім випадку, коли замісць твору предметовим словом стає ім,я творця, отже напр. твір про памятник Фридрихові Великому порядкується під іменем скульптора Равха. Ясна річ, що кожному лишається до вподоби поступати так або инакше, при чім допустиме і таке, що в тім самім покажчику не проводиться виключно одна тільки із вказаних вище можливостей.

Дещо инакше мається річ тоді, коли ми приймаємо за правило брати не те поняття, що нам дає безпосередньо книжка, а вище, так що одно поняття відноситься до другого як частина до цілого. Тут ми будемо підводити тварину під той клас, до якого вона належить, місцевість під країну, якесь обмежене річеве поняття під більш широке; то значить коня під сосунів, Берлін під Німеччину, любов під етику, комедію під драму, епос під поезію. В цих випадках зміна понять така рішуча, що ніяк не може бути мови про просту язикову заміну.

Нема що й згадувати про те, що вузькість та широкість мають тут лише відносне значіння. Поняття "Німеччина", що являється широким відносно Берліна, в инших взаємовідносинах може стати вузьким. "Кінь", в однім випадку вузьке поняття, стане широким, коли зайде мова про якусь певну породу коней. Поняття, що строго відповідає заголовкові, ніколи не буде широким /знов же ж таки відносно даної книжки В.К./, однак в своїй язиковій формі може совпасти з широким поняттям, взятим із иншої книжки. Таким чином те саме предметове слово може означати як вузьке, так і широке поняття.

Опираючись на цім, можна з успіхом уживати широких понять для того, щоби збирати в більших розмірах споріднену літературу, то значить хоч би в обмеженій мірі зберігати вигоди систематичного порядковання. Віcс ставить відповідь на це питання в залежність від кількости літератури. Коли би для сотки хемічних понять було всього по одній книжці, то було би більше доцільним зібрати їх всі під: Хемія, окремі питання. Fortescue /G. Knottesford Fortescue. Subject Index of the modern works added to the library of the British Museum/ поступає таким чином у всіх випадках. Далі через це зберігається місце, яке забирають численні детальні рубрики, під умовою, що з цих рубрик не зроблять відсилок. Вкінці в багатьох випадках стає непотрібним підводити ту саму книжку під кілька рубрик, як що ці рубрики по свому значінню розходяться лиш незначно. Тут одно ширше поняття обіймає всі подрібні.

Проти широких понять можна зауважити, що вони все ж таки не можуть замінити системи, бо їх розміщено в абетковім порядку. Систематична послідовність щоб там не було затрачується. А передо всім при користуванні таким каталогом, особливо коли в нім нема відсилок, виникатимуть сумніви і страта часу. Для пояснення цього твердження досить навести кілька прикладів із Bicca /Wilhelm v. Wyss. Ueber den Schlagwortkatalog. Mit Regeln für die Stadtbibliothek. Zürich/. " Римські викопалиска в Майнцу" ми знаходимо під: Германія, Археологія, " Географія Вергілія" під: Старовинний світ, Географія; " Булли і декрети із італійських архівів" під:

Папська влада. І де ж вкінці шукати писання про Берлін, під: Бранденбург, Прусія чи може й під: Німеччина?

Багато бібліографів зовсім відкидають широкі поняття, бо на їх думку це нівечить саму ідею предметового покажчика. Гінріхс / видавець знаних німецьких бібліографій/, Deutsches Bücherverzeichnis / видаване Бібліографічним Відділом Спілки німецьких книгарів/, Георґ. і Ост / автори бібліографічного твору: Schlagwortkatalog/, Дітріх / видавець спеціяльно наукових бібліографічних покажчиків/, Кеттер стоять за вузькі поняття. Натомісць Вісс дає перевагу широким поняттям, так само як і англійці, про що свідчать як Fortescue..., так і Encyclopaedia Britannica. Поступаючи так, вони хотять замінити невигоди предметового порядкування хорошими сторонами систематичного.

Як ми бачили, вузькі поняття вигідні тим, що вони вказують безпосередньо на літературу по певному потрібному предмету, незручні ж вони через те, що ми знаходимо тільки один цей предмет і що розриваються розмірно близько споріднені поняття. Коли треба зібрати до купи літературу з дещо ширшого поля, то доводиться тратити час на розшукування в багатьох місцях і задумуватися над тим, як же ж шукати. Вкінці повстає небезпека, що можуть бути взяті занадто незначні, маловажні поняття, особливо коли маємо їх кілька на вибір. Чи ставити "Тріюмфи у Римлян" під: Тріюмфи? Чи не лучше порядкувати частини міста і вулиці під назвами відповідних міст? Чи не зручніше порядкувати Павлине око, шовкопряда, капустницю під: Метелики? Чи не стане в противнім випадку весь покажчик непрозорим?

Взагалі всеж таки треба рекомендувати вузькі поняття, бо вони спрощують будову і користування і відповідають властивій цілі предметового каталога. Навіть Вісс приєднується до цього, як що під вузьким поняттям збирається багато літератури. При складанні каталогів треба мати на увазі потреби даної країни і порядкувати літературу про близькі даному народові речі під вузькими поняттями.

Не слід приміняти виключно широкі поняття. Принагідно справ-

ді можна робити по практичним міркуванням ставити частини якогось краю, що заключають в собі назву цілого, під цю останню, напр. Серединну Европу під: Европа /Правобережна, західна Україна під: Україна/. Не раз, як ми вже бачили, буває, що просте філологічне перелицьовання поняття веде само собою до його розширення, коли напр. замісць Оперне лібретто говорять: Опера. Про ці малозначні зміни понять говорилось вже вище. Коли вже зважитися справді перейти до широких понять, то все ж таки не варт заходити далеко вгору. Досить було би поставити Trakehner / порода коней/ під коня, на котрим і слід би спинитися, не йдучи вище до ссунів. Бо так же ж вкінці дійдемо до " Зоологія". А це було би вже не що инше як систематичний покажчик, з тою тільки ріжницею, що його головні і у всякім випадку середні розділи були би в абетковім порядку. Fortescue порядкує Моліера під: французька література тільки тому, що його предметовий каталог повинен замінити собою систематичний. Так само і Віcc вибирає широкі рубрики, бо він відмовляється зовсім від систематичного каталога. Одначе Кеттер обстоює вузькі поняття, хоч він також проти систематичного каталога. У Гінріхса серед вузькі рубрики вривається широке, систематично розчленене поняття: Світова війна. Причина цього явища ясна. Навряд чи можна рекомендувати такий, часом уживаний прийом, згідно з яким для комплекса заголовків береться вузьке і широке поняття, в результаті чого твори Гете, за браком властивого символа, порядкуються під "Гете" і одночасно з тим під "Німецька мова" /sic!/. Через те повстає багато рубрик, що забирають місце і роблять покажчик непрозорим. Та й кому прийде в голову шукати під такими загальними широкими поняттями. Бо й це міркування не слід забувати при виборі понять. Не треба також брати для того самого покажчика то вузькі, то широкі поняття. Нерівномірність в будові тягне за собою непевність при користуванні. Сумнівну вартість має також порада брати при більше численній літературі вузькі поняття, а при нечисленній - широкі, бо той, що користується покажчиком, звичайно не має відомостей про обсяг літератури. Це саме

можна би сказати не в однім випадку і про каталоги.

Мислимо було би, коли це відповідає практичним потребам, порядкувати літературу під вузькими поняттями, а під вище стоячими широкими поняттями ставити для них тільки відсилки, незалежно від того, чи була би під широкими поняттями якась література, чи ні; отже література стояла би під: Іннсбрук, Боцен, Меран, а під: Тироль були би тільки відсилки до окремих місцевостей, поставлені попереду літератури, що відноситься до Тиролю в цілости. Та тоді під деякими рубриками збиралась би сила відсилок. Було би більше практичним робити відсилки від даного вузького поняття до других йому споріднених. Другі виходи були би в тім, щоби до покажчика, збудованого на вузьких поняттях, додавати систематику всіх рубрик, з додатковим вставлюванням тих широких понять, що їх може бракувати в покажчику; або навпаки, як це зроблено в Encyclopaedia Britannica, зладити до покажчика, що має самі тільки широкі поняття, реєстр всіх вузьких понять. Першу процедуру навряд чи хто одобрить; друга ж має більше виглядів на успіх.

Друга трудність, що виникає при складанні предметових покажчиків, в тім, що існують твори з кількома предметовими поняттями.

Така можливість виникає з того, що твір трактує про ріжні предмети або коли поруч з предметами заслуговує уваги також форма: Гете, Річардсон та Руссо. Німеччина - країна Гете. Календар для астрологів. Число понять може збільшитися, коли ми звернемося не тільки до заголовка, а й до змісту книжки. Не треба розуміти того так, наче б хтось одобряв предметово упорядковану " бібліографію думок". Вона в цій формі неможлива, та й взагалі зміст книжки належить брати і розглядати як цілостне. Та трапляються відосібнені випадки, коли декілька нечисленних понять, що їх не зазначено в заголовку, так випинаються із змісту, що на них по праву треба звернути увагу. Книжка Адельгайди фон Шорн: Два покоління, крім прізвища авторки,

мусить бути зазначена ще й під: Ліст та під: Кароліна фон Віттенштайн.

У вищенаведених випадках многість понять кидається в око відразу, бо вони або вказують на противенство, або виразно розділені зовнішнім способом, або стоять в ясній граматичній залежности одно до другого.

В других випадках, а саме тоді, коли поняття тісно звязані між собою язиково, може повстати сумнів відносно того, чи не являються ці поняття з бібліографічного погляду єдиним предметом, що практично зводиться до одної рубрики. Ясно, що язикова форма сама собою не має рішаючого значіння. Можна було би привести багато складних предметових слів або понять, означених кількома словами, що без сумніву складають тільки одно поняття. Словами:" Мартин Лютер" сказано те саме, що й словом: " Лютер", бо ж ніхто при цім імені не подумає про иншу особу. "Мертва рука", де кожна частина ,взята окремо, не має нічого спільного із загальним значінням цього вискажу, заключає в собі також лише одно предметове поняття. Однак в сумнівних випадках рекомендується поступати так, як би це було не одно поняття Коли ми припустимо можливість тільки таких випадків, то перед нами стають такі питання: Чи належить брати всі поняття, і далі і як при нім поступати, або, говорячи ясніше: якими принципами слід керуватися при критичній оцінці понять та як це виявляється в практичній роботі.

Треба ще раз нагадати, що не всі поняття заголовка являються предметовими поняттями. Необхідність рахуватися з коштами, місцем та з легкістю працювати над каталогом диктує потребу обмежувати число навіть правдивих предметових понять. Привід до такого обмеження може дати навіть зовнішня форма понять. Поняття, виражене прикметником, може відступити на другий план, в той час як ми взяли би його під увагу, коли б воно стояло в формі речівника. В деяких випадках рішаючу ролю може грати також кількість літератури. Можливо, що, маючи перед собою таке сполучення, як: Берлінський університет, ми не возьмемо слова: Університет, хоч як воно без-

сумнівне, тільки через те, що під ним може зібратися занадто багато ріжнородної літератури.

Багато більше значіння мають рід та цілі покажчика. Покажчики, закроєні занадто коротко, проявлятимуть стремління відкидати поняття, що стоять в заголовку не на першім місці. Всі бібліографії, обмежені в якім-небудь відношенні, як от національні або фахово - наукові, склонні будуть керуватися при доборі понять своїм призначенням. Особливо треба мати на увазі потреби даної країни при складанні каталогів. В Німеччині доводиться, відповідно до обставин, розцінювати те саме поняття инакше, чим в якійсь иншій країні та навпаки. Особливо малі краї мусять мати на увазі свої спеціяльні потреби. В Голляндії довелось би вводити в покажчик такі особи та місцевости, що не мають ніякого значіння для Німеччини.

Тут ми підходимо до центрального питання, а саме до роду понять. Передовсім кілька загальних уваг. Коли доводиться вибирати із кількох понять, то треба давати перевагу тим, що мають строго конкретну форму : особи, географічні поняття, індивідуальні означення річей. Із цього виникає правило, що ті,про кого говориться, будь то особи чи річи,мають першенство перед тим, що про них говориться або що до них відноситься: Подорожі Геве. Ріки Мархії, Статистика Санкт-Готтардської дороги. Із кількох понять одного роду беруть під увагу меньше число, чим із такого ж числа понять ріжного роду. Із однородних понять часто можна взяти тільки перше або важніше: Торговля та зносини. При виборі понять керуються часом також тим, яке місце вони займають в змісті книжки. Напівнаукова література не раз обіцяє своїми заголовками занадто багато.

Переходячи до розгляду окремих родів понять, ми мусимо обмежитися тими випадками ,що попадаються особливо часто. Про вичерпуючі поради не може бути мови не тільки з огляду на велике число мислимих комбінацій, але й через те, що занадто часто доводиться лишати до волі шукання такого чи иншого виходу.

Коли ми маємо зробити вибір зпосеред понять кількох родів, то перше місце належить поняттям місцевости, особливо супроти річевих понять. В немалім числі покажчиків прийнято за правило порядкувати такі річеві поняття, як: Історія, народознавство, право, під країми; тут ми бачимо таку саму любов до географічних означень, як і в багатьох систематичних каталогах старшої дати. Географічні поняття випираються рішучо на перше місце там, де річеве поняття само собою зрозуміле: Місто Герліц. Та по зрозумілим причинам може статися як раз навпаки: Імперський суд в Липську. Варфоломеєва ніч у Франції. Тісно звязані сполучення беремо як предметову рубрику, без всяких змін: Германський Музей. Берлінський конгрес.

Однак місцеві поняття відступають на другий план перед особами: Гете в Італії. Рішучу перевагу особисті поняття мають перед річевими: Філософія Гегеля, особливо в твердих сполученнях: Гайсслерові труби. І лише в тих випадках, коли особисті поняття являються простими хронологічними поняттями, вони відступають на друге місце: Шлеськ під пануванням Фридриха Великого.

Хронологічні поняття грають другорядну ролю по багатьом причинам. Ріжнородність їх філологічних форм, навіть коли це буде означення року, мало сприяє порядкованню, а особливо точному абетковому. Часто буває нелегко замінити їх більш зручними виразами, не зміняючи тим самого поняття, а читачеві трудно догадуватися про те, як ими синонімами можна було би замінити такі хронологічні поняття. До того під деякими довшими періодами, як от Середневіччя, Відродження, може назбиратись занадто багато літератури ріжного змісту, до того часто в такій формі, котра утруднює перегляд; при чім таке порядковання більше відповідає логічним вимогам, чим практичним потребам. Зі всіми цими недогодами доводиться очевидно миритися в тім випадку, коли хронологічна дата являється единим можливим поняттям, але слід її відкидати, як що маються инші поняття, навіть коли би при тім довелося допускати пробіли. Та на щастя хронологічні поняття в багатьох випадках не являються властивими предметами історичного представлення. До того поняття

цього роду не раз споєні з більш характеристичними предметовими означеннями так тісно, що їх можна відкинути без найменьшої шкоди: сучасний психофізичний паралелізм, - це явище зродилося як раз в наші часи. Для зручности і коротковти хронологічні поняття відкидають навіть там, де вони не являються самозрозумілими: Сучасна естетика, і передовсім в тих випадках, коли окрім того мається ще більше як одно поняття: Історія мистецтва в Німеччині в 19-ім столітті. Коротко говорячи, із всіх родів понять хронологічні мають найменьшу стійність. І тут очевидно бувають твердо усталені вирази: Трицятилітня війна.

Про взаємовідносини річевих понять до инших родів понять нема що більше говорити. Коли сходяться два річеві поняття, то слід брати оба, як що одно друге доповнює, пояснює, обмежує, підкреслює при помочі протиставлення, взагалі змінює: Монархія і республіка. З'окрема неможна нехтувати другим поняттям там, де на нього положено натиск: Пакування предметів мистецтва. Але не забуваймо, що як раз при сполученнях двох річевих понять часто виявляється, що одно із них не є правдивим предметовим поняттям, а лише означує властивости другого. Нікому не прийшло би в голову шукати в покажчику під такими поняттями, і до того під ними може часом накопичуватися дуже багато літератури, напр.; Уживання радія. - Облога Антверпена. - Толковання Фауста. - Характер большевизма. - Життя Моцарта.

Коли доводиться вибирати між формальними поняттями та поняттями инших родів, то завсіди слід давати перевагу останнім, а перші служать лиш на крайній випадок. Цілий ряд літературних форм можна притягати до помочи тільки за браком иншого виходу, як от: Шкільні підручники, курси, вступи, порадники, виложені в формі запитань і відповідей. Далі слід звертати увагу виключно на річеве поняття або в першу чергу на нього при таких творах, що трактують про ясно висказану тему: Переписка по певному питанню; свята з нагоди якоїсь події, ювілейні видання, промови, вірші, присвячені певним особам або подіям, взага-

лі всі твори особистого характеру; газети певних характерно окреслених періодів, напр. революційних часів, каталоги, коли вони обмежені певним фахом, напр. каталоги інкунабул. Каталоги видавництв слід ставити під фірму видавця, антикварні каталоги під ім,я власника збірки, як що це імя названо; дереворити під предмет, поступаючи так відносно релігійних, історичних картин, краєвидів. Із того природно виникає, що в літературі, показаній під формальними поняттями, будуть великі пробіли , бо все, що підійде під якесь инше поняття, попаде під останнє.

В багатьох випадках річеві поняття стають необхідними при дальшім поділі формальних рубрик. При помочі місцевих понять можна поділяти літературні та філологічні форми: Німецькі романи; німецькі наріччя. Так само одне формальне поняття може послужити підрозділом для другого, коли напр. філологічна форма вносить обмеження в форму літературну, що стоїть в звязку з поділом по місцевому принципу. Під німецькими романами можна розуміти твори, що походять з Німеччини, та твори на німецькій мові, зазначені в якімсь міжнароднім каталозі.

На запитання, як же ж треба поступати з поняттями в самім покажчику, слід відповісти, що належить стягати рубрики в більш широкі, що обіймають кілька понять. Таке стягання можливе лише тоді, коли часткові поняття не стоять одно від другого занадто далеко, бо инакше ми примушені будемо брати занадто широкі поняття. Північну та Південну Німеччину можна об,єднати під: Німеччина; але ж Лютер та Гете підійдуть хиба що під рубрику: Німецькі діячі або Генії, а така рубрика не може мати ніякого практичного значіння. Взагалі треба порадити брати поняття кожне окремо.

Рівнорядність понять тягне за собою на практиці заведення для кожного власної основної рубрики: Німеччина та Австрія. - Гете та Шіллер. - Німецький героїчний епос. Такий прийом неекономний що до місця, але за те по своїй механічності він зручний для читача і тому придатний для народніх бібліотек. Можна також рекомендувати цей прийом для торгових та фахововнаукових покажчиків

Підпорядкування можна показувати двома способами. Для меньше важного або логічно послідуючого поняття твориться осібна рубрика лише в формі загальної відсилки, так що література буде показана тільки під основною рубрикою. Твір: Гете в Італії згідно з цим треба було би зазначити так: Італія, див. також: Гете, а література на цю тему стояла би тільки під останньою рубрикою.

Далі одно поняття може стати підрубрикою другого, при чім в більшині випадків можна обійтись без відсилки. Тоді Гете в Італії ми ставимо під: Гете, а: Італія буде одною з підрубрик.

Коли можуть бути твори, що мають кілька предметових понять, то з другого боку мислимі і такі, що в них неможна знайти ні одного такого поняття. По широко розповсюдженому погляду систематичні покажчики відрізняються від предметових по суті тим, що нема таких книжок, яких неможна було би підвести під систематику, але зате є цілий ряд творів, що не підійдуть ні під який предмет, - иншими словами, мислимі не тільки такі заголовки, але й такий зміст, що з них неможна витягнути якого - будь предметового поняття, розуміється поняття по суті, бо ж якесь формальне поняття можна знайти в кожнім творі, тільки що це останнє не відповідає властивій природі предметового покажчика.

Тут мають на думці два роди творів, - перш за все твори мішаного змісту. Цей зміст , взятий в цілости, неможна схарактеризувати якимсь одним поняттям по суті. Назвемо для прикладу збір творів Вольтера, що заключають в собі поезію, богословіє, філософію, історію, так само деякі юбілейні видання.

Друга група - це белетристика. Як можна виявити предметовим поняттям зміст збірки ліричних поезій або романа? Предмети ,і перш за все любов, повторяються до безконечности. Нема що й думати про те, щоби найти тут якусь опорну точку. Ясно, що самі собою заголовки не могли би послужити вихідними пунктом навіть тоді,коли би вони, в цім морі легкої літерату-

ри, не були такими безмістовими та шабльоновими, як це ми бачимо в дійсности. Та й відносно таких оригінальних заголовків, як : Спокій це найвищий обовязок горожанина; Перед бурею; Ще один, ми відразу констатуємо, що в них нема нічого такого з предметовим значінням, щоби з нього можна було зробити ужиток.

Однак в деяких групах белетристики все ж таки бачимо такий зміст, що його можна передати предметовим поняттям. Сюди належать ті твори, що стоять на границі з красним письменством, як от поезії на честь якоїсь особи або події та історичні твори в белетристичній формі. " Гайнріх із Плавена", " Гогенцоллерн" маємо право уважати за поняття, і коли ми не знайдемо їх в заголовку, то їх дасть нам зміст. Однак недопустимо поступати таким самим способом із вигаданими іменами, з котрими читач не звязує ніяких ідей.

Є кілька способів, що їх можна прикладати при трактуванні двох згаданих родів літератури. Їх порядкують під більш або менш широкими формальними поняттями, як напр.: " Мішані твори", " Красне письменство", "Романи". Белетристику вставляють під знаменними словами поруч з предметовими рубриками, і тоді виходить щось в роді перехресного каталога. Можна також ставити белетристику після всіх предметових рубрик, порядкуючи твори або по знаменним словам або по абетці заголовків, найскорше по першому слову заголовка. Тут ми зрікаємося зовсім предметового порядкування. Такого порядку тримається American Catalogue та Titelcatalogue Брінкмана. В кінці обминають белетристику зовсім, як це робить Fortescue. Кеттер робить тут виїмок для історичної белетристики. Трудно зважитися також викидати змішані твори. Вихід знаходиться тоді, коли ми маємо перед собою твори того самого автора, а саме прізвище автора можна ужити як предметове слово. Це був би вже новий порядок, а саме перехід від порядкування по предметам та формам до абеткового. Вкінці можна було би підставляти замісць поняття привід, з якого видано твір, то значить особу, установу, що на їх честь видано твір, навіть в тім випадку, коли книжка не відноситься

до них безпосередньо.

При великій кількості літератури часто виникає необхідність в цілях легшого перегляду, розчленити поняття, для того потворити під поняття, що можуть бути упорядковані або абетково або систематично. В обох випадках буде залежати від числа літератури, чи слід зробити логічно вичерпуючий поділ чи може обмежитися простим введенням кількох підрубрик. Підрубрики являються вказаними особливо в двох випадках. Вони вказують на вузькі поняття поруч із штучно сотвореними широкими. Етика. - Любов. Далі вони виявляють відношення одного поняття до другого. В цім випадку це можуть бути два предметові поняття: Етика Греків. Иноді трапляється, що цим способом звязано предмет з формою або навпаки: Німецькі романи.

Переклав В. Козловський.

- : - : - : -

Ганс Богатта.

ПРЕДМЕТОВИЙ КАТАЛОГ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ У ВІДНІ.

В 1906 р. було розпочато працю над предметовим каталогом і закінчено її в 1913 р.

Після грунтовних підготовань установлено було в устних нарадах основні засади ведення дальших праць, що мусіли охопити весь фонд бібліотеки, було доручено авторові цих рядків. 5 - 6 співробітників було прикомандировано як редакторів, одного співробітника для нумерування і одного для коректи написаних карток.

Копії основних карток служили за основу. На них зазначувано предметове слово і одночасно шифр систематичного каталогу, що брався на увагу тільки в своїх основних розділах. Потім картка для порядку та контролю нумерувалась і пере-

давалась для друку на машинці, де відбивали одну карточку для предметового каталогу, другу для систематичного, а иноді також і третю для каталогу Австріяка. Після цього карточки корігувались, порівнювались з копією і знов вкладалися. Мені припадало наглядати за всенькою роботою та провіряти діяльність редакторів перед копіюванням карток.

Із цілого фонду, що довелося опрацювати для предметового каталогу, стародруки причиняли величезні трудноці. Ці трудноці виникали або через подробність заголовку, або через многосторонність змісту, або нарешті через вживання в заголовках виразів, що вже перестаріли, а тому їх доводилося модернізувати і приводити до загально вживаних форм. Коли міг виникнути сумнів відносно змісту книжки, доводилося переглядати саму книжку; в багатьох випадках мусіли просити на пораду фаховців.

Творам, що вийшли почавши з 1906 р., спеціялісти - референти самі давали предметове слово, яке я потім перевіряв. Тут справа йшла легше, з одного боку тому, що нові заголовки, як правило, були багато ясніші й точніші, з другого боку тому, що зміст книжки здебільшого був знайомий референту вже з реферату.

Таким способом предметовий каталог виріс понад 800.000 карток. На протязі /1913/ року його було ще раз точно переглянуто і потім виставлено в закритих, тільки зверху приступних скриньках, під певними умовами, для вільного вжитку публіки, котру в одиничних випадках допускали до каталога і перед тим.

Для опрацьовання предметового каталога за провідну нитку було взято такі основні правила:

Метою предметового каталога є групування книжних заголовків за змістом книжки, незалежно від того, чи цей зміст буде широким чи зовсім вузько обмеженим.

Каталог мусить бути популярним, себ - то скрізь вибірати загально - вживані форми і давати читачеві, по можливості без особливого керовництва, огляд літератури з кожної ділянки. Тільки в другу чергу він мусить бути допомічним засобом для розшукування

даної книжки. Практична потреба мусить бути найголовнішою провідною ниткою.

Коли заголовок покривається змістом книжки, як це здебільшого буває в нових наукових творах, то за предметове слово береться найвужче поняття заголовка, коли воно взагалі до того годиться, себ - то уявляє собою твердо встановлене, введене в розмовному вжитку поняття; воно ближче означується додатковими виразами, особливо коли воно часто трапляється в каталозі. Коли заголовок не покривається змістом книжки або не відповідає йому, то треба звертатися до властивого змісту книжки.

Як що вужче поняття, що повинно бути предметовим словом, по розмовному вжитку само собою звязане з другим, до якого воно належить, то за предметове слово береться тільки воно одно. Твір про виховання дітей стоїть під

Виховання.

Писання про нешлюбність духівництва під: Нешлюбність

Навпаки: Хлопці - Виховання

Дівчата - Виховання Монашки - Нешлюбність.

Предметовим словом повинен бути речівник; прикметника, коли на нього кладеться натиск, треба по можливості повертати на речівника:

Гейсслер/ові/ - Труби Волт/ів/, А. граф - ланцюг

Лаплас/ів/, П.С. - Метод Брайт/ова/ Р. - хвороба.

Прикметники самі будуть предметовим словом, коли їхне логічне значіння переважає речівника.

Евстахієві труби Малайський архіпелаг

Атлантичний океан Соціяльне питання

Чорне море Східне питання

Індійський океан Вестфальський мир.

Іонійські острови.

Предметове слово повинно по можливості і коли через це не повстане двозначність стояти в множині, що надає йому значіння заголовка цілої групи.

Що до форми предметового слова то тут рішаючим чинником є в першу чергу загальний розмовний вжиток.

Для орфографії мають силу правила новіщого, нині загально-вживаного правопису.

Як - що предметовим словом стає анонімний заголовок то на перше місце треба по можливості висувати власні наймення:

Дон-Жуан/и/, два Валлінштейн/ова/ смерть.

Коли перед предметовим словом стоїть член, то він, за-для скорочення, відкидається:

Göttin der Vernunft / богиня розуму/ / замісць: Göttin, die, der Vernunft. -/ Kind der Berge /дитя гір/ /замісць : Kind, Ein der Berge/.

Псевдоніми розкриваються і для ніх робляться тільки відсилки.

Гуманісти стоять під їхніми ученими іменами.

Французькі й англійські письменники, а також дворяне пишуться під загально відомими іменами:

Вольтер, Ф.М. / а не Аруе Вольтер/ .-Монтеськье, Ш. / а не: Секонда, барон де, Монтеськье, граф де/.-Мольер, І.Б. /а не Покелен - Мольер/ .

При синонімах від кожної форми робиться відсилка до тої, яку вибрано для каталога.

Коли предметовим словом буде вираз з приставками, то в творах красного письменства на перше місце ставиться речівник:

Ліс/у/, Із - Англії, Із -

В наукових творах приставка залишається спереду, напр. в заголовках з римського права, при буллах і т.п.

Збірні поняття вживаються тоді, коли единичних понять не можна вжити як предметові слова.

Люде, Знамениті Жінки, Знамениті

Учені Науки, Загальні.

Учені правовіди =

Складних слів з "tum", heit", wesen", "........" і т.д. треба уникати там, де їхне значіння покривається значінням основ-

ного слова.

Коли в одному творі обговорюються порівнюючи дві теми, то цей твір означується обома предметовими словами, котрі ставляться поруч одно з другим і переставляються.

Тварини - Рослини   Лютер, М. - Меланхтон

Рослини - Тварини   Меланхтон, Ф. - Лютер.

Твір про студії Плутарха над Гезіодом ставиться під:

Гезіод- Плутарх   Плутарх - Гезіод.

Для спрощення деякі слова, що їх звичайно уживають в постійних сполученнях, беруться як би це було одно слово:

Торгівля і промисловість . Міри і ваги

Земельна та лісова справа   Марки / фабричні/ та взірці і т.д.

Коли предметовим словом буде особисте імя, то додається початкові літери хресного імени:

Гете, І.В. ф/[он/].

При тих призвіщах, що часто трапляються, хресне імя треба виписувати в можливо короткій формі:

Мюллер, Йос.   Майер, Конр. Ферд.

Шмідт, Йог.Бапт.   Вольф, Фрідр.

Шнайдер,Франц

Для означення країн треба брати загально вживані офіційні форми. Голландія до часу сполучення з Нідерландами стоїть під "Голландія", після того під "Нідерланди", коли не мається на увазі провінція Голландія.

Але робимо відсилку: Негропонт див.: Евбея і т.и., тому,що остання форма більше вживається.

Для Великобританії вибираємо форму " Англія", для Австроугорської Монархії - форму " Австрія".

Означення країн, що вийшли з ужитку, все ж таки зберігаються:

Бургундія   Баварська область

Швабська область   Франконія.

Сполучені Держави Північної Америки стоять під:

Сполучені держави.

Сполучені Держави Бразилії і Нідерландів:

Бразилія Нідерланди.

Коли назва країни має подвійне значіння, то в тих випадках, де ця назва попадається в частіше уживанім або в сучаснім розумінні, вона береться без всяких близших означень, а в инших випадках робляться додатки, що точніше опріділяють дану країну:

Саксонія - Істор. Рим / = держава/

Саксонія, провінція - Істор. Рим, місто.

Коли до того самого краю відносяться два або кілька предметових слів, то вони збіраються всі разом під назвою країни, коли ця назва не дуже часто трапляється:

Branchiopoda - Нью - Джерсей Branchiopoda -Німеччина

Lamellibranchiata - Нью Джерсей Lamellibranchiata -Німеччина

Нью Джерсей - Branchiopoda Німеччина - Branchiopoda

і Lamellibranchiata Німеччина - Lamellibranchiata

Часто вживані назви місцевостей опріжняються за допомогою додатків: Баден, Дол. Австр. Фрайбург, Бр. / Брисгав/

Баден, Вел. герц. Фрайбург, Швайцарія

Sankt, Saint, San і т.д. при власних наймення залищаються: Sankt Pölten Sankt Johann

Де скорочена форма / без Sankt і т.д./ більше звичайна, або звичайна так само, як і повна то придаток Sankt і т.д. відкидається:

Петербург - Музей.

Предметові слова "Історія", "Краєзнавство", "Економіка", "Підсоння" і т.п. тісно звязані з відповідними означеннями місця чи країни, і тому, коли вони не мають цілком загальної тенденції, пишуться після географічної назви:

Австрія - Історія Відень - Краєзнавство.

Штирія - Краєзнавство

Инші означення, особливо означення великих галузів знання, також повинні виступати в каталозі самостійно:

Німеччина - Економіка Штирія - Антропологія

Економіка - Німеччина Антропологія - Штирія.

Полемичні твори зазначаються як " Оборона ", " Спростовання", " Критика", " Антикритика". Як виняток опридідлення " Полемічний твір" затримувано при предметовім слові " Янсенізм" в тих випадках, коли розпізнати напрямок твору було можливо тільки за допомогою спеціяльного досліду.

Наукові твори, призначені для навчання, означуються близше словом " підручник " / Lehrbuch /

Фізика - підр. Логіка - підр.

Хемія - підр.

При грамматиках, читанках і т.ин. цей додаток, як сам собою зрозумілий і непотрібний, відкидається.

Книжки, що служать тільки для практичного вжитку, дістають додаток: " Підручники" / Handbuch /

Сільське Господарство - Підручники.

Популярно написані порадники та справочники мають означення: " популярний".

Правознавство, / Популярне / " Народний адвокат"/.

Для творів по чеській та мадярській філології давалось означення "чеш.", " угор" ; народи звуться "Богемці" та "Угорці" ; а тоді, коли треба було зазначити національність, "Чехи" та " Мадяри". Академії Наук стоять під "Акад. Наук" і місцем:

Акад. Наук - Будапешт - Істор.

Будапешт - Акад.Наук - Істор.

Акад. Наук - Прага - Видання

Прага - Акад. Наук Видання.

Инші академії та школи / за винятком університетів та вищих технічних шкіл/ стоять тільки під місцем.

Часописі відносяться під зазначення відповідної науки:

Тверезість - часоп. Моди - часоп.

Філософія - часоп. Загальні науки - часоп.

Хемія - часоп. Література - часоп.

Соціяльні науки - часоп. Белетристика - часоп.

Всесвітні виставки стоять під " Всесвітні Виставки". Иноді

під частиною виставки, що трактується в даному разі:

Всесвітні Виставки - Париж - 1878 - Промисловість .

Промисловість - Всесвітня Виставка - Париж - 1878.

Коли мова йде про всесвітні виставки, що відбулись у Відні то ще додається означення місця: Відень - Всесвітня виставка- 1873 - Промисловість.

Виставки, що відбулися в Відні, стоять також під Віднем:

Ботаніка - Виставки - Відень - 1900

Відень - Виставки - Ботаніка - 1900

В інших випадках тільки:

Сільське Господарство - Виставки - Ведлінг - 1900

Мистецтво - Виставки - Дрезден - 1900

Картини - Виставки - Берлін - 1900

Краєві виставки загального характеру стоять тільки під місцем.

Конгреси:

Конгреси - Гігієна - Берлін - 1900

Гігієна - Конгрес - Берлін - 1900.

При ювілейних виданнях в честь якоі небудь особи висувається та галузь науки, що трактується, та призвіще вшанованоі особи:

Філософія - Ювілейний збірник - Гайнце.

Гайнце, М. - Ювілейний збірник.

При ювілейних збірниках на честь якого - небудь інституту чи товариства, останні, як правило, з'являються властивим змістом збірника; тому за предметове слово береться тільки привід. з додатком " Юбіл".:

Унів. - Лейпціг - Юбіл. - 1900

Лейпціг - Унів. - Юбіл. - 1900

Юбілеі стоять під призвіщем юбіляра , за його життя в такій формі: Борман, Е. - Юбіл. - 1912

Після смерти юбіляра:

Шіллер, І.Хр. Фр. ф/он/ - Роковини смерти - 1905.

При виданнях збірок творів якого - небудь писателя предметовим словом буде 1. призвіще автора, 2. Наука, в якій він переважно

працював:

Кант, І. - Твори	Лібіх, І.Фр.ф. - Твори
Філософія - Твори - Кант	Хемія - Твори - Лібіх.
Гете, І.В. ф. - Твори	Еразм Ротерд - Твори
Німецька Мова - Твори - Гете	Загаль/ні / Науки - Твори - Еразм Ротерд.

Переписка стоїть під предметовими словами:

Переписка - Гете - Шіллер	Шіллер, І. Хр. Фр. ф. - Переписка - Гете.
Гете, І.В.ф.-Переписка-Шіллер	

Коли ім'я невідоме, чи належить невидатній особі:

Переписка-Флерет - Небога	Флерет, Н. - Переписка.

Зміни заголовків тільки тоді беруться до уваги, коли зміна є важливою.

Заголовки окремих частин трактуються так само, як самостійні твори, себ- то вони дістають власне предметове слово.

Коли багато підзаголовків звязано під одним спільним заголовком, що нічого не говорить, то цей заголовок відпадає, до предметового ж каталогу беруться підзаголовки.

Крім цих загальних правил, особливо треба зважати на слідуючі для окремих наук:

Бібліографії стоять під наукою, чи під певною ділянкою науки:

Історія - Бібліографія	Номахи - Бібліографія
Математика- Бібліографія	Швеція- Істор.-Бібліографія.

Загальні бібліографії:

Бібліографія - Загальна.

Коли бібліографія охоплює певну країну і всі науки:

Бібліографія - Франція	Франція - Бібліографія.

Коли вона містить в собі твори якого - небудь мовою:

Бібліографія, Східня	Бібліографія, Французька.

Письменники, Східні - Бібліографія

Великі Бібліотеки стоять під місцем і під "Бібл"/іотека/:

Дармштадт - Придв. -Бібл. - Рукописи - Кат./алог/

Придв. Бібл. - Дармштадт - Рукописи - Кат.

Париж - Нац. Бібл. - Інкунабули - Кат.

Нац. Бібл. - Париж - Інкунабули - Кат.

Флоренція - Нац. Бібл.

Нац. Бібл. - Флоренція.

Винятки:

Лондон - Брит. Музей - Рукописи Араб. - Кат.

Брит. Музей - Лондон - Араб. Рукописи - Кат.

та бібліотеки університетів і вищих технічних шкіл:

Відень- Унів. Бібл. - Читальня - Кат.

Унів. Бібл. - Відень - Читальня - Кат.

Грац - Вищ. Техн. Школа - Бібл. - Кат.

Вищ. Техн. Школа - Грац - Бібл.- Кат.

Бібліотеки товариств, шкіл, бібліотеки-випозичальні стоять під місцем:

Відень - Товариства - Германія - Бібл. Кат.

Відень - Гімн. - IX Окр./уги/ - Бібліот. Учительська, Кат.

Відень - Народня Читальня - Бібл. - Кат.

Відень - Армбрустер - Випозичальня - Кат.

Тільки при цілком спеціяльних бібліотеках висувається також окремо, як предметове слово, плекана там наука.

Приватні бібліотеки стоять під призвіщем власника:

Ліхтенштайн, князь - Бібл. - Інкунабули - Кат.

Клопп, О. - Бібл. - Кат.

Россі - Бібл. - Кат., з відсилкою:

Bibl. Rossiana ...., Див.: Россі - Бібл.

Монастирські бібліотеки стоять під місцем та "Бібл., Монастир"

При каталогах видавництв на перше місце ставиться імя видавця:

Раймер-Берлін - Вид. Кат.

Imprenta catholica - Бейрут - Вид. Кат.

Віденське Видавництво - Кат.

Академ. Видавництво - Відень - Кат.

Каталоги авкціонів шукаються під призвіщем колишнього власника, як що його названо та коли його збірка буле значною:

Прау, Ф. - Каталог, Аукціону.

Кенфон - Аукціон художніх витворів - Відень-Кат.

иноді під збірними назвами:

Каталоги аукціонів - Гільгофер - Відень

Мистецтво - Каталог аукціону- Вавра - Відень.

Гравюри по міді, збірка - Каталог аукціону-Вавра-Відень.

Речівник " Біографія" береться як предметове слово тільки в цілком загальних збірках, в инших випадках він додається до другого предметового слова:

Природознавці - Біогр. Вчені - Біогр.

Письменники - Німеччина - Біогр. Мистці - Біогр.

Німеччина - Письменники - Біогр.

Коли прізвіще даної особи мало знане в літературі, то під предметове слово: Біографія ставиться також історія якоїсь одної доби із життя цеї особи.

Мюллер, Йос.Ф.- Біогр.

Тоді як:

Гете, І.В.ф. - Ваймар Ціцерон - Консульство.

Гете, І.В.ф. - Молодість

До пануючих осіб та пап, в тому випадку коли біографія трактує не тільки про приватне життя, краще додавати, замісць "Біографія" - " Історія".

Карл VI, імператор- Іст. Григорій І, папа - Іст.

При святих, з огляду на загально вживаний вираз " Життя святих" - вибрано слово " Життя":

Лисавета, Св. - Життя.

Збірки ріжних авторів на ріжні теми стоять під:

Загальні Науки - твори /напр. Manuali Hoepli........./.

Загальні енциклопедії:

Загальні Науки - Енциклопедії.

Спеціяльні енциклопедії під наукою:

Гімнастика - Енциклопедія Медицина - Енциклопедія.

Педагогіка - Енциклопедія

Для періодики вживається формулу /для щоденних видань/ :

Періодика - Щоденники.

Для тижневих та двохтижневих:

Періодика - Тижневики.

Для трьохтижневих та місячних видань:

Періодика - Місячники.

Для гумористичних видань предметовим словом буде:

Гумористичні видання.

Художні памятники якої - небудь країни, округи, а також Відня зазначаються під двома предметовими словами:

Чехія - Художні Памятники   Відень - Художні Памятники

Художні Памятники - Чехія   Художні Памятники -Відень.

При инших містах тільки під назвою відповідного міста:

Санкт Пельтен - Художні Памятники.

Для музеїв предметовим словом буде назва місця:

Еггенбург - Музей.

Віденські музеї збіраються в групи:

Відень - Музеї - Художньо-Іст/[оричний]

Відень - Музеї - Природничо-Іст.[оричний]

Відень - Музеї - Художньо-Промисл/ови/ Муз.

Імена художників стоять під звичайною формою: Рафаель Санті /а не Рафаель Санціо/ Тінторетто / а не Якопо Робусті/.

Портретів шукають під імям змальованої особи:

Гартель, В.Р. ф. - Портр.

При портретах ,що вийшли з під пензля знаменитих художників, на призвіще художника пишеться посилкова картка:

Бісмарк, О. князь - Портр. - Ленбах. Див.: Ленбах, Ф.ф.

Ленбах, Ф.ф. - Бісмарк, О. князь.

Коли особа, що її змальовано, не відома, то тоді предметове слово буде в такій формі:

Портрети - Фрігубер.

При збірках художніх творів: Гайгер, П.Й.Н. - Малюнки.

Окремі статуї, бюсти і т.д. стоять під імям особи, в честь якої поставлено памятника; при великих містах додається також місце:

Карл, Ерцгерцог - Памятник - Відень.

Відень - Памятники - Карл, ерцгерцог ~~Вінер Найштадт~~.

Марія Тереза, цариця - Памятник - Вінер Найштадт.

Окремі будівлі мають предметовим словом місце:

Відень - Ратушевий фонтан.

Музичні твори зазначаються, як

Музичні Твори.

Тексти до опер, оперет, балетів і т.д.

Фрейшютц - Опера - Вебер - Лібретто.

Кінд - Фрейшютц.

Писання про опери і т.д.

Вебер, К.М. - Фрейшютц - Джерела.

Філологічні твори обозначаються, де це можливо, відповідним прикметником:

Gerundium, латин. Genitiv. Сінтакса, Італійська.

Граматики, Німецькі.

Діялекти підводяться під " Говірки ", додаючи відповідне місце:

Говірки, Грецькі - Беотія. Говірки, Німецькі - Рудні гори.

При окремих працях:

Словники, Франц. - Говірки - Ніцца

Граматики, Німецькі - Говірки - Вальдфіртель.

Коли який - небудь твір по традиції приписується автору, якому він, згідно з дослідами, не належить, то все ж таки за предметове слово береться імя того автора:

Гомер - Гимни. Гомер - Батрахоміомахія.

Пігрес - Батрахоміомахія Див: Гомер - Батрахоміомахія.

В багатьох подібних випадках більше вживається означення "Псевдодемостен", " Псевдокаллістен"; тоді буде така форма:

Каллістен, Псевд. Демостен, Псевд.-

Так само і при нових письменниках:

Шекспір, Псевд. -

При збірках творів красного письменства, за винятком латинських та грецьких авторів, береться два предметових слова:

Гете, І.В. ф. - Твори

Німецька Мова - Твори - Гете

Шекспір,В. - Твори - Італія

~~Польська Мова - Твори - Словацький.~~

Англійська Мова -Твори -Шекспір - Італія.

~~Словацький,Ю - Твори~~

Граматичні та літературні розвідки про якого - небудь письменника ставляться під імям цього письменника:

Гомер - Тмезіс

Гомер - Іліада-Лігамма

Гезіод - Accusativ . . . . .

Шіллер, І.Хр.Фр.ф. - Жіночі Ролі.

Розвідки загального характеру про якогось автора, як це буває звичайно в дисертаціях та програмах, зазначаються додатком "Комент"/арії/, чи "Критика" /= Критика тексту/.

Коли при надписях є важливим також місце, де знайдено надпись, то воно також береться як предметове слово:

Демот/ ичні/ Надписі - Розетта

Розетта -- Демот. Надписі.

Єгипетські Надписі - Сінай

Сінай - Єгипетські Надписі.

Грецька та латинська мова об'єднуються під формою:

Клас.Письменники. Клас. Мови.

При латинських авторських іменах за предметове слово береться найвідоміша частина з ціх імен, при грецьких - латинська форма імени. Ціцерон /не Марк Туллій Ціцерон/

Горацій /не Квінт Горацій Флакк/.

Однако ж, щоб одріжняти:

Пліній, С.,Ц. /для відріжнення від Ц.Пліній Секунд/..

При відомих заголовках творів красного письменства, за винятком латинських та грецьких, робиться посилку на автора:

Марія Стюарт - Драма - Шіллер див: Шіллер, І. Х. Ф.

Шіллер - І.Х.Ф.фон-Марія Стюарт.

При всіх перекладах вибірається німецька форма заголовка:

/ ~~мусів би бути на франц. м. переклад. Заголовок.~~

На загальні заголовки не робляться відсилки:

Гете, І.В. ф. - Поезії.

Гайзе,П. - Оповідання.

Мольер ,І.Б. - Драми.

Суто наукові праці поетів, опрацьовуються тільки як наукові, - так напр., праця Гете про фарби стоятиме під:

Фарби, Вивчення.

Історія трицятилітньої війни Шіллера під:

Війна - 1618 - 48 - Іст.

Загальні календарі стоять під:

Календарі,

спеціяльні - під відповідним фахом: Середні Школи-Календарі.

Млинарство - Календарі.

" Стара доба" , "Середневіччя", " Нова доба" мають значіння тільки, як поняття часу, і тому вони ніколи не з'являються самостійними предметовими словами:

Історія - Стара Доба   Австрія -Історія- Стара Доба.

Мемуари стоять під призвіщем автора; коли твір анонімний, то під "Мемуари". Загальні хроніки під "Хроніки", місцеві під назвою країни чи місця, а при назвах, що часто трапляються, після вставки слова " Історія".

Гекстер - Хроніки   Угорщина -Історія-Хроніки.

Німеччина - Історія - Хроніки.

Революції додаються до географичних назв:

Польща - Революція   Франція -Революція 1848.

Франція - Революція-1789

Для загальних атласів предметовим словом буде:

Атласи,

спеціяльні звязуються з назвою країни чи [3] відповідною наукою:

Німеччина-Історія-Атласи   Історія - Атласи

Австрія- Атласи   Анатомія - Атласи.

Мирні договори стоять під місцем, де було мир заключено:

Люневілль - Мир   Утрехт - Мир.

Тільки Вестфальський мир, відносно якого переговори велись в багатьох місцях, стоїть під:

Вестфальський мир.

Університети та вищі технічні школи стоять під їхнім означенням та місцем, одначе тільки при загальних темах:

Відень - Унів. - Іст. Відень - Унів. - Географ. Інститут

Унів.- Відень - Іст.

Инші школи тільки під містом, при великих містах в групах:

Відень - Гімн.- І Окр/уги/ - Іст.

Відень - Реальні Школи - VI Окр.- Учительська Бібл.-Кат.

Відень - Народні Школи - XV Окр. - Будівля.

Предметове слово " Педагогіка" охоплює " Виховання" і "Навчання". Коли ції обидві частини трактуються окремо, то предм.слова будуть:

Виховання - Навчання.

Хемічні формули передаються не буквально, а описово: Бензойна кислота.

Предметове слово " Географія" з'являється тільки при цілком загальних розвідках, в розумінні відомостей про землю, країни та народности. Коли ж указано яку - небудь географічну назву, то предмет. словом буде цяя назва:

Пруссія - Краєзнавство | Нижня Австрія - Топографія

Рим, місто - провідники | Відень - Краєзнавство.

Описання вандрівок зазначається словом "Вандрівки", що додається до предмет. слова. За предметове ж слово береться назва місця яке служить метою вандрівки, а иноді, також попутні місця, як що їх в книжці описано докладно:

Відень - Вандрівки | Японія - Вандрівки.

Твір "Через Бреннер в Італію" стоїть під:

Бреннер - Вандрівки | Італія - Вандрівки.

Означення "Північний, Південний, Східній, Західній, Центральний" в сполученні з назвами країн залишаються в такій формі:

Північна Німеччина | Південна Франція

Середня Европа | Центральна Азія

При сполученні назв країн з географічними прикметниками, ці останні пишуться після назви країни:

Шлезія, Прус/ька/ | Остіндія, Нідерл.

При назвах місцевостей вибірається по можности німецька форма.

Медичні праці про загальну анатомію, фізіологію і т.д. людини,

не мають ніякого додатку:

Анатомія - Підручн. Хвороби - Казуїстика і т.д.

Фізіологія - Підруч.

Навпаки, праці про часткову анатомію, фізіологію і т.д. людини, чи про анатомію, фізіологію і т.д. тварин мають додаток:

Коні - Анатомія Рука - Анатомія.

Хатні Тварини - Хвороби

Частини тіла, як правило, означуються німецькою мовою, хвороби - латинськими назвами:

Нерви і мускули стоять під латинським означенням, без додатку nervus .... чи musculus ....

Означення arteria .... та vena ...... навпаки зберігають додаток

~~Typhus abdominalis~~ Vena cava ~~Placenta praevia~~ Arteria pulmonalis

При хворобах окремих частин тіла, зазначаються також і ці останні: Туберкульоз - Легені Легені-Туберкульоз.

Виняток робиться тоді, коли назва частини тіла вже заключається в назві хвороби:

Typhus abdominalis .... Placenta praevia ....

Деякі звичайні захорування, як нариви, місцеві запалення, вивихи і т.л. з'являються тільки під відповідною частиною тіла.

Запалення означаються латинськими назвами, в яких є вказівки на відповідну частину тіла:

Ophthalmie .... Pericarditis ....

Pleuritis ....

Війни, також і стародавні, порядкуються під роками:

Війна - 1618 - 48 Війна - 1870 - 71

Війна - 1756 - 63 Війна - 1878.

Навпаки при сполученні багатьох воєн:

Хрестові війни Турецькі Війни.

Бої ставляться під місцем:

Ляйпціг - Бій - 1813 Канни - Бій - 216

Оце головні правила нашого предметового каталога. На закінчення наводимо кілька предметових слів, взятих з початку ката-

лога, які доповнять картину:

а/ - Відмінок - Початок

а - Німецькі Говірки - Баварія та Австрія

а - Prothesis та Aphaeresis - Грецька мова.

а - Склади - Старочеські мягкі

а - Старонорвезьке Помягчене

а - Латинська Мова - Наголошене

а - a part /в бік/ - Німецька Драма

а перед н - Пікард. та валлон. мови

А.А.Н. - Кредуло II.

А.Б. - Ондрашек.

Аахен - Австразія - Інсигнії.

" - Купання

" - Міська Бібл. - Іст.

" - Собор Див: Аахен - Церкви - Собор

" - Мир - 1748

" - Культурно - історичн. Знаходки.

" - Галерея - Сурмондт

" - Іст.

" - Іст. - 14 стол.

" - Іст. - часоп.

" - Історичні Розвідки.

" - Історичні Джерела.

" - Гімн. - Гімн Карла - Новий Будинок.

" - Святині.

" - Мінеральні Джерела

" - Вища Техничн. Школа - Хем. Лабораторія.

" - Індустрія

" - Мапи

" - Церкви.

" - Церкви - Собор.

" - Церкви - Собор - Аркади

" - Церкви - Собор - Люстра 1165

Аахен - Церкви - Палацова Церква
" - Трамвай
" - Лікарні - Лікарня св. Елизавети.
" - Конгрес - 1818 - Іст.
" - Памятники
" - Податок з млинів та боєнь.
" - Релігійні/ заколоти - 16 ст.
" - Школи - Іст.
" - Стічні Джерела - Хем. Розвідка.
" - Державне Право
" - Спілки - Спілка паєвих будинків.
" - Проща.
" - Цехи.
" - Повіт - Краєзнавство.
" - Повіт - Мапи
" - Повіт - Церковні Маєтки.
" - Повіт - Крейда - Талофіти.
Ааль, І. Гра Івана Хрестителя.
Аале / Угрі/ - Розплодження
" - Верхня Челюсть - Кості.
Аален - Топографія
Аарав - Промисловий Музей - Відбитки, Початки.
" - Школа Кантону - Поширення
" - Школа Кантону - Новий Будинок.
" - Школа Кантону - Юбілей - 1902
" - Школа Кантону - Кадетський Корпус
" Див. Августин, ф.
Ааргав ~~Аар- Ааргав~~ Бібліотеки - стародавні Рукописи
" - Право спадщини
" - Іст. - Часописи
" - Закони, збірка, Цивільного права.
" - Облігаційне Право
" - Право Особи
" - Печаті й Герби

" Народні Школи - Плани навчання.
Аргуус - Єпископи.
Арон - богослужебна одіж
Аарсенгерр фон Зоммельсдайк, Х.Ф. - Посольство.
Аснес - Жінка вікінга - Останки Кістяка.
Аба, Король угорський - Іст.
Абелар і Гелоіза - Оповід. - Фесслер. Див.: Фесслер, І.А.
Абелар, П. - Бернард з Клерво.
" - Біогр[афія]
" - Біогр. та листи
" - Переписка
" - *De unitate et trinitate divina*
" - Етика
" - *Hymnarius Paraclitensis*
" - Учення - Критика
" - *Sic et non*..... Комент.
" - Твори
" - Твори - Критика

/ Абетковий порядок при перекладі порушено. Повторення основної рубрики зазначено." Ред. /

Переклала Н. Кравченко.

- : - : - : - : -

Ганс Шляймер

ПРАВИЛА ДЛЯ СКЛАДАННЯ ПРЕДМЕТОВОГО КАТАЛОГА УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ В ГРАЦІ / Грац/ (1923 року)

(/Глава [Розділ] із статті: *Der bibliothekarische Schlagwortkatalog* ..... Ганса Шляймера в *Zentralblatt für Bibliothekswesen*,.. 1923/.)

І. Бібліотечний предметовий каталог це абетковий реальний каталог, т. з. [то значить,] він порядкує книжки даної бібліотеки в абетку не пред- [за]

метовим словам, що означають або зміст книжок, або, за браком ясно сформульованого предметового змісту, їх літературну форму. Згідно з цим, розріжняємо річеві / gegenständlich ..../ та формальні предметові слова.

2. В предметовий каталог слід заводити тільки бібліографічно самостійні твори. Журнальні статті заводимо лише тоді, коли їх закаталогізовано самостійно, як окремі відбитки.

Із бібліографічно самостійних творів не заводимо в предметовий каталог тих творів грецьких та латинських класиків, що добре знані як літературні джерела та можуть бути без трудности відшукані в абетковім каталозі авторів.

Із ріжних видань того самого твору заводимо до каталога тільки одно, а відносно инших видань відсилаємо читача до основного абеткового каталога, роблячи відповідну відмітку штемпелем / на картці предметового каталога. Ред./

3. Предметове слово слід брати по можності в німецькій формі та вписати його теперішнім німецьким правописом, а тому: Флоренція, а не " Фіренце", Гомер, - а не "Гомерус", Теренц, - а не " Теренціус", Kultur ...., а не " Cultur ...."

4. Треба вибирати для предметових слів яскраві вирази, а тому: Фінанси, а не "Фінансова справа", - Монети, - а не " Нумізматика", - Політична економія, а не "Наука політичної економії."

Річеві слова.

5. Річеве предметове слово позинно характеризувати даний предмет, а тому неможна брати його виключно із заголовка, котрий часто нічого не говорить або навіть збиває. Предметове слово може знаходитися в заголовку, та його може і не бути. При виборі предметового слова слід завсіди памятати, що ціль бібліотечного предметового каталога не в тім, щоби, за допомогою характерних слів заголовка, привести до відшукання твору, знаного нам тільки по заголовку і невідомого по автору, а

в тім, щоби вказати на літературу, яка мається по певним предметам.

"Світові Загадки Е. Геккеля" = Філософія природних наук. - "Велика пошесть в Німеччині П. Лекера" = Чума. - "В світі ночи та леду Фр. Нансена" = Полярні досліди.

Слід яскраво означати предмет також і в тих випадках, коли його показано в заголовку описово певними днями, роками та століттями.

" На 9-го травня 1905 р." = Шіллер, Фридрих фон. - " 1848-ий рік Г. Решавера" = Австрія, Історія - 1848 - " Основи 19-го Століття Г.С. Чемберлена" = Історія Культури - 19-те століття.

6. Річевими предметовими словами можуть бути назви осіб, місцевостей, країв, та народів, а також всі уживані в німецькій мові річеві назви / Sachnamen .... /, що можуть бути строго відмежовані у своїм змісті, незалежно від того, чи вони складаються із простого або зложеного ~~речівника~~ складеного іменника, чи із сполучення прикметника з речівником іменником.

До понять / Sachbegriffe .... / прирівнюємо також такі історичні періоди, що відзначились великими духовими та політичними переворотами, як от: Трицятилітня війна, Хрестові походи, Реформація, Переселення народів, Світова війна.

Понять "Старовинний світ", " Середнєвіччя", " Нова доба", найчастіше уживаємо як підрубрик для ближчого означення иншого поняття, напр.: Філософія - Історія - Старовинний світ. - Історія - Середнєвіччя.

7. Всі твори, що трактують про той самий предмет, слід скупчувати в катальозі в однім місці, т. з. під одним предметовим словом. Через те ріжні означення для того самого предмету слід зводити при допомозі відсилок до одного виразу, при чім вповні рівнозначним та так само уживаним німецьким словам по можности слід давати перевагу перед чужомовними: Діялекти дивись наріччя; Дуель див. Двобій; Епіграфіка див. Написи; Інкунабули див. Першодруки; Нумізматика див. Монети; Орнітологія див. Птахи.

Однакові означення для ріжних предметів / омонімы. Ред./ слід.

розріжняти за допомогою додатків, котрі грають також ролю при абетковім порядкованні предметових слів. Іммунітет /медицина/ - Іммунітет /право/. - Марбург в Гессені - Марбург над Лунаєм. - Ордени / духовні/ - Ордени / Світські/. - Зальцбург /край/ - Зальцбург /місто/ .

8. Книжки, що трактують про кілька предметів, слід ставити під таке ж число предметових слів.

"Лютер і Бісмарк" = Лютер, Мартин і Бісмарк, Оттон Князь "Курс шкірних хороб та хороб полових органів" = Шкірні хороби і Хороби полових органів. - " Дарвінізм та Ламаркізм" = Дарвінізм і Ламаркізм.

9. Предметові слова, під котрими скупчено багато літератури, слід розділяти на підрубрики. До того можуть служити особливо формальні предметові слова.

Медицина - Бібліографії
" - Енциклопедії
" - Історія
" - Законодавство
" - Курси
" - Збірники
" - Словники
" - Періодичні видання
або Жінка - Вік
" - Праця
" - Освіта
" - Біографії
" - Честь
" - Еманципація
" - Полове життя
" - Одіж
" - Хороби див. жіночі хороби
" - і Війна
" - Любов

" - - і Малярство.

" - і Політика

" - Психологія див. тут же Душа

" - Красота

" - Душа

" - Вища освіта

" - Гімнастика

" - Виборче право

/ Абетковий порядок підрубрик при перекладі порушено. Ред./ (звичайно)

10. Під особистими предметовими словами порядкуємо всі ті твори, предметом котрих являється дослід певних осіб або їх літературних та артистичних витворів чи дослід певних родів, т.зв. біографії у властивім значінні, а рівнож всі такі твори, що заключають в собі біографічний матеріял, як от анекдоти, листи, весільні вірші, процеси, щоденники, похоронні промови і т.п.

Бісмарк, Оттон - Анекдоти

Брант, Севастіян - Корабель блазнів

Генц, Фридрих фон - Щоденник

Гете, Йоган Вольфганг фон - Біографії

Гомер - Ілія́да

Клінгер, Макс - Христос на Олімпі

Шіллер, Фридрих фон - Листування

Вагнер, Рікард - Лоенгрін

Імена авторів не входять в предметовий каталог, за виїмком автобіографії. "Твори Канта" порядкуємо тільки під " Філософія", поминаючи " Кант".

Імен осіб не беремо під увагу навіть в тих випадках, коли вони тільки служать до близшого означення другого поняття.

"Історія Австрії за часів Марії Терезії = Австрія - Історія - 18-те століття. - " Пруська політика в народнім шкільництві за панування Фридриха Великого"= Народня школа - Прусія.

Порядкування якогось твору під іменем особи не виключає можливости того, щоби той самий твір заведено було також під якимсь

іншим предметовим словом.

" Ніцше та проблеми моралі" = Ніцше, Фридрих і Мораль.-

" Андрій Гофер та героїчна боротьба Тиролю в 1809 році = Гофер, Андрій і Тироль - Історія - 19 - те століття.

При заголовках в роді " Бісмарк як мисливець", " Фридрих Великий - вихователь", " Шіллер як історик", Уланд, як політик" не беремо під увагу діяльности, що характеризує дану особу в якімсь спеціяльнім напрямку.

Особу слід індивідуалізувати достатнім способом за допомогою хрестних імен, прізвиськ, титулатур, порядкових чисел.

Олександер Великий

Олександер I, папа

Олександер I, цар російський

Олександер Траллес

або Генрих IV., цісар німецький

Генрих IV., король англійський

Генрих IV., король французький.

Генрих IV, король Кастільський.

/ Абетковий порядок рубрик при перекладі порушено. Ред./.

Від псевдонімів робимо відсилки до правдивих імен. Коли однак дана особа більше знана під псевдонімом, то робимо відсилку від правдивого імени до псевдоніма.

Корвінус, Яків див. Раабе, Вільгельм

Брюн, Анастасій див. Ауерсперг, Антін Олександр, граф

~~Олександер, Граф~~ Навпаки: Німбш фон Штреленав, Микола див. Ленав, Микола.-Пешков, Алекс. Макс. див. Горький, Максим.

II. Назви місцевостей, країв та народів беремо як ~~головні~~ предметові слова тільки в тих випадках, коли відповідні місцевості, краї та народи становлять властивий предмет розвідки в етнографічнім, історичнім, краєзнавчім, топографічнім або в якімсь іншім відношенні та коли дані твори мають інтерес тільки відносно цих місцевостей, країв та народів.

Африка - Подорожі

Дахштайн - краєвид .

Франкфурт Н/М. - Адресові покажчики

Градець - Замкова гора

Австрія долішня - Краєзнавство

Росія - Історія

Штирія - Бібліографія

Відень - Провідники

Цигани - Мова

Та коли центр ваги даного твору спочиває перш за все в якімсь річевім понятті, або коли доцільність вимагає об'єднання близьких по змісту творів під якимсь річевим поняттям, тоді беремо це поняття як головне предметове слово, а місцевість чи край ставимо як підрубрику.

Шляхта - Польща

Друк - Улм

Німецькі каріччя - Готтше

Землетрус - Мессіна

Франкмасони - Англія

Закони про полювання - Баварія

Шпилькові дерева - Німеччина

Малярство - Італія

Монети - Відень

Паперовий промисел - Штирія

Фарфор - Майсен

Проституція - Берлін

Міське право - Прага

Зоотехніка - Угорщина

Народня пісня - Росія

Народня школа - Прусія

В інтересах читачів, незнайомих з правилами складання каталога, слід робити відсилки від назв місцевостей і країв до річевих понять.

Баварія - Закони про полювання див.: Закони про полювання - Баварія.

Ґотше - Наріччя див.: Німецькі наріччя - Ґотше.

Італія - Малярство.: Малярство - Італія і т.д.

/ Абетковий порядок рубрик при перекладі порушено. Ред./

Географічні назви, складені із слів: Середній, північний, східній, південний, західній і т.п., беремо в цій формі, з відсилкою в разі потреби від простої назви.

Німеччина див. також: Північна Німеччина

Европа див. так.: Середня Европа.

Італія див. також.: Горішня Італія

Штирія див. також: Східня Штирія

Приставки: Сен, Сан, Санкт, Сао слід писати в повній формі: Сен Жермен, Сан Франціско, Санкт Ґаллен, Сао Паоло.

Коли цю приставку в ужитку іноді випускають, то слід робити відсилку від повної форми з префіксом до форми скороченої:

Санкт Петербург див. Петербург.

II. Речеві поняття не завжди уживаємо як предметові слова у тій самій широті, як про них трактується в даній окремій творі, але в багатьох випадках підводимо вужчі поняття під споріднені з ними ширші, причім обовязково робимо відсилки.

Ялина див. Шпилькові - Ялина

Акумулятор Едісона див.: Акумулятори

Слонова хвороба див.: Шкурні хвороби - Слонова хвороба.

Геліотропізм див.: Рухи рослин - Геліотропізм.

Равлик див.: М'якуни - Равлик

Зіниця див.: Око - Зіниця.

Кельнська Газета див.: Преса - Кельнська Газета

Nervus facialis див.: Нерви - *Nervus facialis*........

/ Абетковий порядок рубрик при перекладі порушено. Ред./

Зведення до купи спорідненої змістом літератури часто веде за собою також об'єднання індивідуальних предметів під спільними означеннями.

Бонн - Унів. Бібл. - Історія див.: Бібліотеки-Бонн-Унів.-Бібл.

Градець - Краєвий Шпиталь див.: Шпиталі - Градець-Краєвий Шпиталь.

Кельн - Собор див.: Церкви - Кельн - Собор

Липськ - Ярмарок див.: Ярмарки та торги - Липськ.

Париж - Всесвітня виставка див.: Всесвітні виставки-Париж.

Стокгольм - Корол. Бібл. - Першодруків каталогів див.: Першодруків каталоги - Стокголм - Корол. Бібл.

Цюріх - Міська бібл. - Предметовий каталог див. Предметові каталоги - Цюріх - Міська бібл.

I2. Однак при підведенні ~~більш~~ вузьких понять під ~~більш~~ ширеші не слід йти дальше того, чого вимагає практика. Тому неможна підпорядковувати:

Власність під Річеве право
Молитви " Літургіка
Золото " Метали
Пісня про Небелунгів " Верхненімецька література середньої доби.
Кінь " Домашні тварини
Планети " Астрономія
Саське зерцало " Німецьке право
Заповіт " Спадкове право
Вулкани " Геологія

Особисті імена беремо завсіди як самостійні предметові слова, не підпорядковуючи їх. Рівно ж і географічні назви виступають у всіх випадках самостійно, без огляду на їх давнішню або теперішню політичну приналежність.

I3. Коли ~~би~~ через сполучення близької ~~по~~ змісту літератури повстали занадто великі і через те непереглядні групи, то беремо за предметові слова ~~більш~~ вузькі поняття, але одночасно вказуємо на них відсилками, поміщеними під ширшими поняттями. Напр.: Страхування див. також: Страхування службовців, - робітників - безробітних - від вогню, - від граду, - інвалідів, - хворих, - життя, - приватне, - морське, - соціяльне, - транспортове, - від нещасливих випадків, - скоту. - Або: Arthropoda.......... див. також: Arachnoidaea, Crustacaea, Insecta, Myriapoda, Onychophora.........

Коли б того вимагало велике багатство літератури, тоді можна було би розділити деякі із згаданих кла́сів на ~~більш~~ дрібніші групи, напр.: Insecta див. також: Coleoptera, Diptera, Hemiptera, Hymenoptera, Lepidoptera, Neuroptera, Orthoptera.

~~Внутрі~~ В межах цих найвужчих груп не переводимо дальшого порядкування ~~по сім'ям~~ за родинами, порядками, родами та видами, а розподіляємо все за абеткою, не беручи під увагу систематичного споріднення. Напр.:

Hymenoptera – Andrena
" – Apidae
" – Bombus
" – Chrysididae
" – Cimbex
" – Cynipidae
" – Formica
" – Formicidae
" – Ichneumonidae
" – Lasius
" – Lophyrus
" – Megachile
" – Myrmica
" –

Роблячи відсилки від ~~більш загальних~~ інших до вужчих понять, не слід іти в цім напрямі дальше неминучої потреби. Відсилки такого роду, як Зоологія див. також Акварії, Риби, Паразитизм, Птахи, Зоологічні сади, являються за́йві.

14. Всі заведені в предметовім каталозі рубрики, за винятком власних імен, ~~котрі~~ які можна знайти в абетковім каталозі, а також всі відсилки вводимо в реєстр, списаний у книгу.

Формальні слова.

15. Твори, що не мають якогось строго означеного своїм предметом змісту, порядкуємо під формальними словами, що характеризують даний рід літератури, або зовсім не заводимо їх у

каталог.

Під формальні слова підводимо: поважніші книгарські каталоги, енциклопедичні словники, покажчики рукописів, периодруків та часописів, збірки афоризмів, ~~казок~~, народніх оповідань, казок, загадок, саг, приказок, народніх пісень і т.п. Формальні слова уживаємо завжди в множині: Афоризми, каталоги, казки.

Не заводимо до каталогу всіх тих видань, що їх без труду можна розшукати в абетковім каталозі за прізвищем автора або за ~~анонімному~~ заголовком, а також тих, що не мають зовсім значіння для науки чи маловартні з наукового погляду. До цього роду належать другорядні книгарські та антикварські каталоги, письмовники, молитовники, всякі календарі, вся белетристична література, як от альманахи, антології, драми, оповідання, вірші, комедії, романи, водевілі, всі часописи, що служать забаві, книжки для дітей та юнацтва, шкільні підручники, поскільки вони не мають наукового характеру, проповіді, юмористичні часописи та політичні щоденники.

Однак трактуємо згідно з правилами про предметові слова такі твори, що мають своїм предметом певні особи та місцевості, як от історичні драми і романи, різного роду принагідні писання / ювілейні збірники, поздоровлення, привітальні промови і т.п. Ред./, героїчний епос і т.п. Твори, писані діялектами, порядкуємо під відповідними діялектами.

Коли твори, не заведені самі собою у предметовий каталог, стають предметом літературного досліду, тоді трактуємо їх природно як предмет.

„Про Гіллігенклай Френсена" = Френсен, Густав - Гіллігенклай. - " Жельньська Газета та її доля у вирі часу". = Преса - Жельньська Газета .

Порядкування рубрик.

16. Картка предметового каталога, заповнена текстом на одній лише стороні, окрім предметового слова та топографічного

знаку повинна мати тільки такі дані, що характеризують твір або мають значіння для змісту книжки, а через це і для предметового слова. До таких даних належать: Порядкове слово, заголовок /можливо скорочений в другорядних своїх частинах/ місце і рік видання, ~~котре~~ порядкове число видання, при однотомових творах число сторінок, при багатотомових число томів, при частинах збірників назва цілости, в допустимім скороченні, з означенням томів, року і т.п.

Слід випускати вказівки про привід, походження, ціль твору, про уряд або об'єднання, що видали твір або помогли при виданні, про видавця, друкаря, формат, справу, ціну, додатки.

17. При абетковім порядкуванні предметових слів не робимо ріжниці між і та j., а переголосовані ä, ö, ü не розписуємо в ae, oe, ue і беремо їх як a, o, u.

В предметових словах, що складаються із прикметника та ~~річівника~~ іменника, уважаємо прикметник за перше, а ~~річівник~~ іменник за друге порядкове слово. Тому порядкуємо:

Deutschböhmen
Deutsche Bibliographie
Deutsche Literatur
Deutsche Sprache
Deutscher Bund
Deutscher Ritterorden
Deutscher Schulverein
Deutsches Recht
Deutsches Reich dub. Deutschland
Deutschfranzösischer Krieg
Deutschland
Deutschlandsberg
Deutschostafrika
Deutschsüdwestafrika.

При однозвучності особистих імен та назв річей ставимо

попереду останні.

В межах тої самої рубрики чи підрубрики порядкуємо твори хронологічно по роках видання, а під однаковими роками по абетці авторів та заголовків.

Переклав В. Козловський.

- : - : - : -

Приписи до складання предметового каталога Національної Бібліотеки у Відні / 1924 року/.

§ 1. Предметовий каталог має своїм завданням описати всю бібліографічно самостійну літературу Національної Бібліотеки в абетковому порядкові або по назві предмету даного твору, оскільки його можна висловити річевим поняттям, або по її літературній формі. Предметове слово, таким чином, є або річевим або формальним.

§ 2. Предметове слово береться з змісту книги; воно не завжди буває в заголовкові твору. При виборі предметового слова, треба принимати на увагу вимоги не фахівця вченого, а взагалі освіченої людини. Воно повинно бути звичайним поняттям, в німецькому й науковому розмовному вжитку. Твори, що трактують про той же самий предмет, повинні стояти під одним і тим же предметовим словом; від синонімних понять робиться відсилка до вибраного предметового слова. /напр. Наука про небо - див. Астрономія; життєписи - див. Біографії/. При писанні предметових слів керуються правилами офіціяльно заведеного правопису. Німецька форма предметового слова має перевагу над чужоземною, як що остання не уявляє собою вживаного і вкоріненого в науці поняття. напр.: Дуель - поєдинок; хореографія - танці; але першодруки - інкунабули.

В іменах осіб вибирається правдиве імя. Тільки видатні особи, коли вони відомі всім не тільки під своїми родинними прізвищами, але й під іншими іменнями, мають ці останні імення за

предметові слова /напр. Вольтер, Данте, Рафаель, Тіціан, Колумб, Палестрина/. - Для осіб стародавніх часів вибіраються звичайні в німецькій мові форми їх імень, а за браком таких форм латинські. В географічних назвах за предметове слово береться по можливости їх німецька форма. Префікси Sankt, Saint і т.д. виписуються повно, напр.: Санкт Пельтен, Сен Жермен. Пояснювальні додатки беруться в круглі дужки; напр. Австрія / Республіка/, Сатурн / планета/.

§ 3. Предметовим словом повинен бути спеціяльний предмет, що про нього говориться в творі. Взагалі слід віддавати перевагу вузькому поняттю перед ширшим, - характерному перед невиразним або многозначним і тому, що вживається в науці, до якої належить даний твір, перед поняттям, вжитим з іншого поля. Напр. твір про виховання дівчат треба ставити під словом: " Виховання: Дівоче виховання", бо він належить до педагогічної літератури. Конче треба до певної міри наближати предметовий каталог до систематичного через те, що не кожний предмет, про який говориться в книзі, може стати предметовим словом, а також через те, що коли розпорошення спорідненої змістом літератури зайде дуже далеко, то каталог утратить свою придатність до вжитку. Отже, слід в багатьох випадках заводити порядкування вужчих понять у формі підрубрик до головних предметових слів; вони відділяються від головного предметового слова двома крапками, /напр. " Великі ворота Собору св. Стефана в Відні" = Відень: Церкви: Собор св. Стефана: Великі ворота; "Історія пішого полку № I " = Австрія: Військова історія: Історія пішого полку № I; " Провідник по Гітцінгу" = Відень : Округи: XIII / Гітцінг/; " Фокстер'єр та його виховання" = Собаки: Фокстер'єр/. На такі підрубрики предметових слів, якщо вони мають самостійне значіння в науковій термінології, робляться відсилки, / " Моноцентрика. Нова музична теорія" = Музика: Теорія: Моноцентрика і Моноцентрика див. Музика: Теорія: Моноцентрика/.

Як що бібліотека має таку літературу, що, не зважаючи на утворення якоїсь групи, підрубрика цієї групи вживається як самостійне предметове слово, то ~~воно~~ остання позначається при головному предметовому слові в формі відсилки. /Малювання див. малювання на шклі, малювання мініатюр/.

§ 4. Коли одним предметовим словом зміст книги не вичерпується, то треба вибирати кілька відповідних слів. Це буває зокрема тоді, коли говориться про сполучені поняття /напр. " Естетика і соціальні науки" = Естетика: Соціяльні науки і Соціяльні науки: Естетика; " Трудові школи і навчання релігії" = Школа: Трудова школа: навчання: релігія: католицька і Навчання : релігія: католицька: Трудова школа/.

§ 5. Як правило, за предметове слово вибирається ~~речівник~~ іменник. Складні ~~речівники~~ іменників треба вживати тільки тоді, коли вони, відповідно до наукової термінології та до ~~звичайного~~ язикового звичаю, вживаються виключно або переважно в складній формі. Всі інші сполучення слів в предметових словах та їх підрубриках треба розкладати. Цим ми по можливості уникаємо розірвання літератури, що за змістом належить до одної групи. Отже в абетковому порядку стоятиме - Залізо: Вироби, Залізо: токар, Залізо: Індустрія, - після слова "Залізо", а не після Айзенах, Залізниця / Eisenbahn...... / і т.д.

§ 6. Предметове слово, що складається з прикметника та ~~речівника~~ іменника, слід вживати тільки тоді, коли ~~речівник~~ іменник сам або нічого не каже, або має багато значінь чи одно занадто широке, а прикметник не може перетворитися в ~~речівника~~ іменник з тим самим значінням. /напр. новий, старий Заповіт, геометричне креслення, гарний тон, Ганзейське Історичне Товариство, Громадська думка і т.п./ Для легшого перегляду слід звязувати прикметники особливо з такими ~~речівниками~~ іменниками, як "мова", " література", " історія літератури", отже " латинська мова", " історія португальської літератури" і т.п. Що до потрібних відсилок див. § 3, ~~розділ~~ уступ 2. У всіх інших випадках прикметники, коли поняття, що в них заключається, стає предметовим словом, заміняються відповідним ~~речівником~~ іменником; розуміється, прикметники можуть

вживатися як підрубрики предметових слів /напр. "Австрійська торговельна статистика" = Торговельна статистика: Австрія: " Німецький рицарський Ордем" = " Рицарський орден: Німецький; а Німецькі прізвища" = Прізвища: Німецькі/. Що до географічних понять див. § 10.

§ 7. Твори, що їх по змісту неможна точно підвести під певне предметове слово, порядкуються або під формальним словом, яке зазначає відповідний літературний рід твору, при чому це формальне слово завжди стоїть у множині, або зовсім не беруться до каталогу. Під формальним словом упорядковуються: загальні бібліографії й біографії, важніші каталоги бібліотек, аукціонів, видавництв, виставок і т.п. / формальне слово: " каталоги"/. Разом з тим каталоги, що дають можливість відшукати для них річеве предметове слово, описуються під цим останнім /напр. " Аукціонний каталог спадщини Франца Гавля" = Гавль, Франц: Спадщина: Каталог/. Антиквфрні й аукціонні каталоги, хоч би в них і виявилось річеве предметове слово, розміщаються також під назвою фірм. Політичні газети /предметове слово: "газети"/, гумористичні видання, адресові книги, урядові календарі в разі потреби можуть мати відсилку від формального слова до річевого предметового слова /напр. Адресові книги: Відень і Відень. Адресові книги/. Зовсім не беруться до каталогу збірки творів, усі твори красного письменства, за винятком байок, загадок, казок, легенд, прислів'їв, народних пісень, народніх драм і т.п., які ставляться під цими словами, як формальними словами. Далі, не беруться всі ті видання, які не мають значіння для науки, напр. календарі, письмовники, молитовники та співаники, альманахи, антології, читанки, казання Пастирські послання, річні справоздання, статути, правила розпорядку на підприємствах та в установах. Далі зайве було б уміщати в предметовий каталог ті речі, про які ясну справку дає абетковий каталог, отже переписка, листи, діяльоги.
Але все таки всі згадані в цьому параграфі твори, коли вони мають

своїм об'єктом певні предмети, особи, або місцевості, як наприклад історичні романи й драми, твори, написані з приводу святкувань та різних оказій, дисертації, похоронні промови й т.и., - впорядковуються за правилами для предметових слів. Ювілейні твори про якесь товариство ставляться як під назвою товариства, так і під назвою місця його перебування / напр. " Ювілейний збірник з приводу двадцятип'ятиліття Віденського Товариства літніх колоній, позичкового і ощадного" = Товариство літніх колоній, позичкове і ощадне, Відень: Ювілейний збірник, = Відень: Товариство літніх колоній, позичкове і ощадне: Ювілейний збірник/.

При творах красного письменства робиться додаток: " Белетристика". Для творів красного письменства, як і для творів грецьких, латинських та східніх авторів, що описуються так само, як красне письменство, лише без додатка " белетристика" досить зазначити тільки одне видання, бо довідки про різні видання це справа абеткового каталога.

§ 8. Історичні досліди загального характеру / а також хроніки, всесвітні історії і т.и./, які не стосуються до певних персон, народів, країн або епох, ідуть під словом " історія" з наступними хронологічними датами /напр. " Статті з поля політики й історії" = Історія; " Сучасні держави" = Історія: загальна: I92I/. Видатні події утворюють самостійні предметові слова /напр. Переселення народів; Хрестові походи; Ренесанс, Революція: I848/. Приблизні хронологічні дати треба заміняти на точні числа для більшої зручности в порядкуванні рубрик та їх підрубрик /напр. "Німеччина в I7 столітті = Німеччина: Історія: I600 - I700; "Німеччина під час 30 - літньої війни" = Німеччина: Історія: I6I8 - I648; " Вінкелман та його доба" = Вінкелман і історія мистецтва: I7I7 - I768 ; "Підручник історичної географії" = Географія: Стародавні часи; " Поети Cinquecento." = поети: I500 - I600/. Про необхідні в цих випадках відсилки див. § 3. Це саме правило зберігає значіння й для культурно - історичних творів, що мають своїм предметом якийсь певний час / напр. "I9-те

століття в слові і малюнках" = Історія культури: 1800 - 1900; але " Нариси з історії римських звичаїв за часів імперії = Рим: доба імперії: історія звичаїв/. Війни, бої, мирові угоди, політичні конгреси і інші подібні історичні події зазначаються під цими предметовими словами з додатками точних дат /напр. Війна - 1618 - 1648; Бій: під Білою Горою/. Відсилки при цьому неминучі /напр. Війна: Шмалькальденська див. Війна: 1547 - 49 або Війна: Шлезька: Друга див. Війна: 1744-45; Мир: Вестфальський див. Мир: 1648/. Конгреси і з'їзди наукового характеру, коли їх неможна підвести під якесь предметове слово, ставляться під назвою того об'єднання, що засідає, та під назвою місця, де відбувся з'їзд. / напр.: Природники і лікарі: Німеччина: з'їзд: 66: Відень і Відень: Природники та лікарі: Німеччина: з'їзд: 66/.

§ 9. Загальні біографії стоять під формальним предметовим словом: Біографії: Загальні; збірки ж біографій, що стосуються до певних країн, місць, народів або до певної групи чи стану людей чи до певної предметової галузі, мають ці поняття за предметові слова. /напр. "Письменники Німеччини в 18 столітті". = Письменники: Німеччина: 1700 - 1800 і Німеччина: Письменники див. письменники: Німеччина/. Біографії індивідуальні і усі біографічні матеріали, що містяться в творах, дістають ім'я особи, як предметове слово /напр. "Консульство Цицерона" = Цицерон: Консульство/. Характеристика персони з певного погляду, як що натиск наголос ставиться не на біографічному моменті, визначається з особна.

/напр.: "Шіллер як історик" = Шіллер: історик/ Писання про окремі твори мистців, поетів та письменників позначаються під іменами своїх авторів, до яких ще додаються для більш точного визначення заголовки творів, що про них іде мова, і інші подібні додатки, як підрубрики предметового слова. / Фауст Гете на Берлінській сцені = Гете, Йог. В.Ф.: Фауст: Історія сцени: Берлін/. Твори про писання осіб, що працювали не в га-

лузях літератури та мистецтва, одержують імення тих осіб як предметове слово тільки тоді, коли вони містять у собі біографічний матеріал, тоб то такий, що стосується до даної особи, як такої/ /напр. "Наука Дарвіна про боротьбу за існування" = Боротьба за існування/. Спогади, Мемуари, щоденники, як що вони за змістом стосуються певної країни чи місцевости, впорядковуються під цими предметовими словами і розглядаються як джерела до історії /напр. "Спогади Кюбека" = Австрія: Історія: Франц. I/; коли ж їх предмет визначається чимсь іншим, то вони одержують це останнє як предметове слово /напр. " Гартвіг, Спогади Бібліотекаря" = Бібліотекознавство: Спогади: Гартвіг; " Гонслік, із мого життя" = Музика : Історія : 1850 - 1900 і Відень: Музика/. Коли цих ознак немає, тоді мемуари, як що вони мають вартість, як історичні матеріяли, ідуть під відповідними рубриками історії. У всіх інших випадках вони залишаються без зазначення в предметовому каталозі.

§ 10. Назви місць, країн, народів беруться в предметовий каталог в міру можливости або як самостійні предметові слова або як відсилки до них. Перше буде в тих випадках, коли географічні поняття становлять предмет твору, друге - коли натиск робиться на річеве поняття, яке тільки точніше пояснюється поняттям місцевости /напр. "Масонство в Англії" = Масонство: Англія і Англія. Масонство див: Масонство: Англія, " Історія німецького малярства = Малярство: німецьке: Історія і Німеччина див: Малярство: Німецьке; " Поляки в Вестфалії" = Поляки: Вестфалія і Вестфалія див: Поляки: Вестфалія; " Німці в Штаті Огайо" = Німці за кордоном: Огайо і Огайо див: Німці за кордоном: Огайо/. Відсилка не робиться, коли географічне поняття, як таке, не має суттєвого значіння /напр. " Brachiopoda .... Німеччини" - тільки - Brachiopoda.........: Німеччина/. Загальні виставки, ярмарки і т. і. зазначаються не тільки під предметовим словом: Виставки, ярмарки, а ще й під відповідною відсилкою на місце. Спеціяльні виставки

стоять під відповідним предметовим словом і під назвою місця / напр. Музичні й театральні вистави в Відні" = Відень: Вистави: Музичні й театральні вистави; Музика: Вистави: Відень; Театр: Вистави: Відень,/ Література про окремі бібліотеки, музеї, академії, школи, театри, церкви, монастирі, шпиталі й т.і., а також література відносно окремих архітектурних пам'яток, порядкується під місцевістю / напр. Відень. Бібліотеки: Ліхтенштайна; Відень: Клініки: Загальна лікарня; Кельн: Церкви: Собор/ Але ж література про Національну Бібліотеку у Відні, а також про історію цеї бібліотеки за старих часів, так само як і література про Британський музей поміщається просто під словами " Національна бібліотека", " Британський Музей". Колиб при музеях, бібліотеках й т.п. було, подібно як при виставах, якесь спеціяльне предметове слово, то тоді твір ставиться під цим словом. / напр. Гехстський фарфор у Франкфуртському Історичному Музею" - Фарфор: Гехстський: Франкфурт н/М: Музей: історичний відділ і Франкфурт н/М: Музей: Історичний відділ: Фарфор: Гехст/.

§ II. Описи мандрівок і подібні твори одержують географічне предметове слово тієї місцевости, яка описується, мандрівки кругосвітні або по багатьох країнах набувають предметове слово "Світові мандрівки" / як що мандрівник відомий і не є автором описання мандрівки, то предметовим словом стає імя мандрівника/. Географічні мапи не беруться в предметовий каталог. Зазначення: Північний , Південний, Центральний и т.и. в звязку з географічними іменами підпорядковуються цим останнім / напр. Азія: Центральна Азія/. Коли в географічній назві є прикметник, то він ставиться після ~~речівника~~ іменника, як що останній означає усталене географічне поняття / напр.: Пруський Шлеськ = Шлеськ: Пруський Шлеськ; Німецька Східна Африка = Африка: Німецька Східна Африка/, і навпаки ставиться перед ~~речівником~~ іменником у тих випадках коли прикметник цей означає загальне поняття / напр. Атлантичний Океан, Чорне Море/.

§ 12. Говірки йдуть під відповідною мовою, а крім того й під назвою місцевости, як що вона позначена /напр. "Віденський діялект" = Німецька мова: Говірки: Відень і Відень: Говірки, "Еольська Говірка" - Грецька мова: говірки: Еольська і Еолія: Говірка; "Швайцарський Ідіотикон" - Німецька мова: говірки: Швайцарсько - німецька: Словник і Швайцарія: Говірки: Німецькі: Словник /. Словники ~~відносяться~~ ставляться до відповідної мови, двомовні - до обох мов; однак словники з німецької на чужу мову й навпаки ставляться тільки під чужою; словники на трьох чи на багатьох мовах поміщаються під предметовим словом: "Словники поліглоти". Словники окремих дисциплин поміщаються під відповідним фахом /напр. "Словник філософічних понять" = Філософія: Словник/. Граматики, читанки і т.ін., коли вони мають своїм предметом одну мову або споріднену мовну групу, відносяться до цієї мови, окремі порівняльні граматики до кожної з тих мов, які порівнюються. Теж треба сказати й про досліди в царині мови спеціяльного характеру, але вони, де можливо, одержують це зазначення предмету, про який трактують /напр. "Accusativus cum infinitivo в латинській мові" = Латинська мова: Accusativus cum infinitivo і Accusativus cum infinitivo: латинська мова. Коли ~~язикові~~ мовні досліди присвячені якомусь авторові і коли вони мають загальний характер, то вони впорядковуються під цим ~~язиковим~~ мовним поняттям /напр. "Infinitiv у Гезіода" = Гезіод: Infinitiv і Infinitiv: Гезіод/. Історія литератури впорядковується так, як і граматики; ~~більш~~ докладніше розпорядкування робиться ~~по~~ за хронологічними й географічними датами або ~~по~~ за родами літератури /напр. "Німецька поезія за останні 30 років" = Німецька історія літератури: 1890 - 1920; "Вірші Райнлянда" = Німецька історія літератури: Райн і Райн: німецька історія літератури/.

§ 13. Роди, види, родини й групи тварин, рослин та мінералів стоять під своїми загально вживаними в німецькій мові іменами; коли їх наукова назва більше вживана, то під нею /напр. "Собачий лікар" = Собаки: хвороби; але ж Orthoptera не

можна ставити під Geradflügler, Pterodactylus під Flügeidechse).
Для медичних виразів вибирається частіше вживана форма /напр. Рахіт, невралгія, кір/ Те ж саме має силу й для висловів, до ~~відносяться до~~ стосуються до природничих наук. Хемічні формули зазначаються в формі ~~речівника~~ іменника /напр. H_2SO_4 ... = сірчана кислота/.

§ 14. Референти та кореференти повинні зазначати на основних картках усіх самостійних творів чи їх частин у горі ліворуч, над порядковим словом, предметове слово. При перевірці каталожних карток перевіряється й правильність предметового слова. Завідувач каталожним відділом має право заміняти запропоновані референтом предметові слова на інші. Після перевірки предметове слово вписується на копію картки, виготовлену машиновим письмом. В картках для предметового каталога не показується нумер ~~входящого~~ вхідного журналу, формат, оправа, кількість сторінок, видавництво та кількість томів. Картки предметового каталогу впорядковуються в абетковому порядку предметових слів і виставляються в шухлядках у каталожній залі.

В межах одного предметового слова або його підрубрики встановлюється хронологічний порядок ~~по~~ за роками видання, при однакових роках ~~по~~ за авторами та ~~по~~ за порядковими словами. Відсилки від одного предметового слова до другого вставляються в кінці відповідних рубрик. При хронологічному порядкуванні загальні означення часу, як от "Стародавні часи", "Середньовіччя", "Нові часи" ставляться перед точно датованими історичними творами /напр. Европа: Історія: Нові часи перед Европа: Історія: 800 - 950/. Рубрика "Бої" впорядковується ~~по~~ за характерними предметовими словами, які згідно з § 6, можуть складатися з ~~речівника~~ іменника та прикметника /напр. Бій: при Білій Горі стоятиме перед Бій: при Ватерло/. Коли імена людей і речей звучать однаково, то попереду ставляться імена людей.

Переклав О. Полулях.

- : - : - : - : -